

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím

Bakalářská práce

Autor: Denisa Granátová, DiS.
Studijní program: B6731 – Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Forma studia: kombinovaná
Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Denisa Granátová

Studium: U1845

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím**

Název bakalářské práce AJ: Preliminary measures as a protection against domestic violence

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato bakalářka práce se zabývá problematikou domácího násilí a možných opatření, z nichž jedno je předběžné opatření. Institut předběžného opatření se uplatní především v situaci, která vyžaduje okamžité a účinné řešení. Bakalářská práce se zabývá postupem orgánů podílejících se na vydání předběžného opatření, kdy nejvíce pozornosti je věnováno roli sociálního pracovníka. V praktické části práce bude využita kvalitativní strategie.

ŠEVČÍK, Drahomír, ŠPATENKOVÁ, Naděžda. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha:Portál,2011) ČUHELOVÁ, Kateřina. Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 128 s. ISBN 978-80-7552- 341-9 SVOBODA, Karel. Přehled judikatury ve věcech předběžných opatření. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Judikatura (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-414-9.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Jana Levická, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Králově Dvoře dne 10. 01. 2022

Denisa Granátová, DiS.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Daniele Květenské, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi v průběhu psaní této práce poskytovala. Děkuji také své rodině, která mi byla po celou dobu studia velkou oporou.

Anotace

GRANÁTOVÁ, Denisa. *Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím*. Hradec Králové, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

Bakalářská práce s názvem *Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím* se zabývá problematikou předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím. Tento institut je využíván jako prostředek ochrany osoby ohrožené před osobou násilnou. Práce se člení na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá z tří hlavních kapitol. První kapitola se zabývá tématem domácího násilí obecně. Druhá kapitola se zaměřuje na nastavení pomoci obětem domácího násilí v České republice a ve třetí kapitole nalezneme informace o předběžném opatření po procesní stránce. Praktická část bakalářské práce je založena na kvalitativní výzkumné strategii, kdy je pro cíl bakalářské práce užitá kombinace rozhovorů se sociálními pracovníky z intervenčního centra a kazuistických případů. V závěru práce je daná problematika shrnuta.

Klíčová slova: předběžné opatření, domácí násilí, intervenční centrum

Anotation

GRANÁTOVÁ, Denisa. Preliminary measures as a protection against domestic violence. Hradec Králové, 2021. Bachelor thesis. University of Hradec Králové, Institut of Social Work.

Bachelor thesis named *Preliminary measures as protection against domestic violence* is dealing with problematic of preliminary measures related to protection of domestic violence. This institute is being used as an instrument to protect the person, who is being threatened by a violent person. The thesis is divided into theoretical part and practical part. Theoretical part consists of three major chapters. First chapter deals with domestic violence in general. Second chapter is focusing on help to victims of domestic violence in Czech Republic and in the third chapter the information about preliminary measures from the process point of view is to be found. Practical part is based on qualitative research strategy, where combination of interviews with social workers from intervention center and casuistic cases is used. Closing to this thesis makes a brief summary of this problematic.

Keywords: preliminary measures, domestic violence, intervention centre

Obsah

Úvod.....	10
1 Domácí násilí jako rizikový jev	12
1.1 Znaky a formy domácího násilí.....	12
1.2 Cyklus domácího násilí	14
1.3 Stalking.....	15
2 Nastavení pomoci obětem domácího násilí v České republice.....	17
2.1 Tři pilíře ochrany.....	19
2.2 Intervenční centrum jako forma pomoci obětem domácího násilí.....	20
2.3 Možnosti prevence domácího násilí.....	22
3 Předběžné opatření jako nástroj ochrany oběti domácího násilí.....	25
3.1 Zahájení řízení a jeho účastníci	25
3.2 Zásady rozhodování o nařízení předběžného opatření a lhůty řízení	27
3.3 Vyhovění návrhu a délka trvání předběžného opatření.....	27
3.4 Odvolací řízení	28
3.5 Prodloužení doby trvání předběžného opatření, jeho zánik a zrušení	28
4 Metodologie výzkumného šetření.....	30
4.1 Výzkumná strategie a cíle výzkumu	30
4.1.1 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek	32
4.2 Výzkumná metoda a technika sběru dat.....	34
4.3 Výzkumný soubor a organizace výzkumného šetření	35
5 Kazuistiky	36
5.1 Kazuistika č. 1	36
5.2 Kazuistika č. 2	39
5.3 Shrnutí kazuistik.....	41

6	Interpretace výsledků výzkumného šetření.....	42
6.1	DC1: Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření. 42	
6.2	DC2: Zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě.	44
6.3	DC3: Zjistit, zda se intervenční centra svou činností zapojují v rámci prevence domácího násilí.	45
6.4	Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření.....	46
	Závěr	48
	Seznam tabulek	50
	Seznam použité literatury.....	51
	Seznam příloh	53

Seznam použitých zkratek, značek, termínů a jiného označení

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

O. S. Ř. – Občanský soudní řád

Z. Ř. S. – Zvláštní soudní řád

IC – Intervenční centrum

PČR – Policie České republiky

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá tématem předběžného opatření, které slouží jako prostředek při ochraně osob ohrožených domácím násilím. Toto téma jsem si zvolila, jelikož mě během studia oboru sociální práce zaujalo a chtěla jsem touto cestou nahlédnout do problematiky domácího násilí a práce sociálních pracovníků v intervenčních centrech hlouběji.

Hlavním cílem této bakalářské práce je nejdříve zjištění, jakou úlohu zastává sociální pracovník intervenčního centra v případě řešení domácího násilí, kdy byl využit institut předběžného opatření, dále zda je předběžné opatření z pohledu sociálních pracovníků dostačující jako prostředek ochrany ohrožených osob domácím násilím užívaný v praxi. V bakalářské práci je zahrnuta i prevence, kdy je zjišťováno, zda a jakým způsobem se intervenční centra podílejí na prevenci domácího násilí.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí a to teoretické a empirické. První, teoretická část se nejprve věnuje tématu domácího násilí. Je zde popsán vývoj právní úpravy týkající se domácího násilí v České republice. Součástí této kapitoly je představení systému tří pilířů ochrany, které zajišťují ochranu osoby ohrožené domácím násilím. Velká část pozornosti je směřována přímo na práci intervenčního centra a sociální pracovníky v nich působící. V neposlední řadě je v teoretické části detailně popsán proces řízení ve věci nařízení předběžného opatření. Čtenáři je tak představeno řízení po procesní stránce.

Ve druhé, empirické části bakalářské práce, která velmi úzce navazuje na část teoretickou, je soustředěna pozornost na vlastní výzkumné šetření. V rámci této bakalářské práce je využita kvalitativní výzkumná strategie a získaná data jsou v závěru shrnuta a vyhodnocena.

Závěry této bakalářské práce mohou být prospěšné v oblasti výkonu sociální práce. Zejména pak pro ty sociální pracovníky, kteří se problematikou domácího násilí zabývají. Výsledky práce mohou být také využity jako zpětná vazba pro pracovníky intervenčního centra. Mimo jiné se tato bakalářská práce může stát také cenným zdrojem informací ve věci předběžného opatření jako ochrany proti domácímu násilí

a to nejen pro studenty oboru sociální práce, ale i pro osoby zájímající se o tuto problematiku.

1 Domácí násilí jako rizikový jev

První kapitola se zabývá problematikou domácího násilí v obecné rovině. Pozornost je zejména směřována k tomu, čím se domácí násilí vyznačuje, jaké jsou jeho formy a v jakých etapách probíhá. V neposlední řadě se první kapitola věnuje také tématu stalking.

Problematika domácího násilí existuje ve světě odjakživa. Jedná se ovšem o téma, které bylo dlouhou dobu tabuizováno a přehlíženo. Nejspíše hlavně proto, že převažoval názor nezasahovat do intimních, partnerských konfliktů či rodinných záležitostí. Tento postoj se s vývojem doby postupně změnil. Obětí domácího násilí se může stát jakýkoliv člen rodiny. Není žádným překvapením, že v minulosti bylo domácí násilí tematizováno jako domácí násilí na ženách, když právě ženy bývají nejčastěji obětí domácího násilí. (Vágnerová, 2014)

I když v dnešní době muži jako pachatelé – osoby násilné stále převažují nad ženami, není tato převaha zdaleka tak vysoká, jako se v minulosti předpokládalo. Je nevyhnutelné, že pomoc nemůže být soustředěna pouze na ženy, jako osoby ohrožené domácím násilím, ale hlavním cílem se stala snaha pomáhat všem obětem domácího násilí – ať už se jedná o ženy či muže. Jednoduše řečeno násilí se děje napříč celou společností. Stejně tak jako jsou nám známy různé formy domácího násilí, je nám také známo, že se jedná o univerzální jev, kterého je za určitých podmínek schopna každá osoba bez rozdílu zda se jedná o osobu z nižších nebo nejvyšších vrstev společnosti, zda jde o osobu se vzděláním nebo bez vzdělání, zda jde o osobu věřící nebo ateistu a samozřejmě nezáleží ani na tom, zda jde o osobu heterosexuální, či homosexuální. (Domácí násilí v praxi, 2021)

1.1 Znaky a formy domácího násilí

Násilí páchané v rodině označujeme pojmem domácí násilí, pod kterým si můžeme představit bezprávně vynucenou nadvládu člena rodiny nad jiným členem (popř. členy). Aktéry domácího násilí označujeme jako osoby ohrožené domácím násilím a osoby násilné. (Špatenková, 2011) Domácí násilí se vyznačuje čtyřmi definičními znaky, bez kterých bychom nemluvili o domácím násilí, ale spíše o incidentu (třeba i

násilném). Pokud některý z definičních znaků chybí, neznamená to, že do budoucna nemůže být tento znak naplněn a proces domácího násilí odstartován. (Ševčík, Špatenková, 2011)

Mezi definiční znaky domácího násilí je zařazena:

- dlouhodobost tzn., že násilí se opakuje po dlouhou dobu
- mezi osobou ohroženou domácím násilím a osobou násilnou je asymetrický vztah tzn., že jedna osoba je oběť a druhá je násilník, role se nestřídají
- osoba ohrožená a osoba násilná spolu žijí
- jako další definiční znak bývá uváděna eskalace domácího násilí (násilí se postupem času stupňuje), která ovšem dle posledních zjištění nemusí být ve všech případech domácího násilí přítomna, a se nově označuje jako podpůrný znak. (Čuhelová, 2019)

Podoby neboli formy domácího násilí se mohou v literatuře mírně lišit. Ve většině případů se však již autoři shodují na výčtu následujícím:

- fyzické násilí
- psychické (emocionální) násilí
- sociální násilí
- sexuální násilí
- ekonomické násilí.

Fyzické násilí je charakteristické zejména tím, že je z výše uvedeného výčtu pravděpodobně nejzjevnější formou domácího násilí. Násilná osoba vůči osobě ohrožené užívá fyzické síly a zasahuje jí do tělesné integrity. Fyzické násilí zahrnuje široké spektrum chování jako např. údery do různých částí těla, kopání, přivazování, tahání za vlasy, ohrožování zbraní (bodnou či střelnou), ale také odepírání spánku či jídla a mnohé další. Psychické (emocionální) násilí může být velmi těžko rozpoznatelné, jelikož na první pohled nemusí zanechávat viditelné stopy, jako je to u násilí fyzického. Zároveň může mít daleko horší dopad na ohroženou osobu. Jedná se o vyhrožování, zesměšňování, vydírání, monitorování pohybu, obviňování, bezdůvodné podezírání a další. V rámci sociálního násilí se osoba násilná snaží docílit izolace osoby ohrožené od jejího okolí. Násilná osoba tak postupně získává

nad osobou ohroženou moc. Sexuální násilí neboli jakýkoliv nedobrovolný sexuální kontakt, při kterém nemusí jít vždy o uspokojení, ale může být osobou násilnou využit jako forma ponížení a pokoření osoby ohrožené. Poslední ekonomické násilí spočívá v přístupu a absolutní kontrole nad finančními prostředky. V takovém případě může docházet k omezování přístupu k penězům, neposkytování finančních prostředků, zabavením a neoprávněným užíváním věci druhého (např. automobilu či jiného majetku) apod. (Čuhelová, 2019; Ševčík, Špatenková, 2011)

1.2 Cyklus domácího násilí

Jak je již výše uvedeno domácí násilí se vyznačuje dlouhodobostí. Nejedná se o jednorázový akt, naopak má svou historii. V rámci historie domácího násilí je možné vysledovat opakující se etapy, které nazýváme cyklem násilí. Mezi základní fáze cyklu násilí je uváděna:

- fáze napětí
- fáze násilí
- fáze klidu (usmíření, líbáanky). (Čuhelová, 2019)

Pro první fázi napětí je charakteristické, že násilná osoba je nespokojená, přehnaně kritická zatímco osoba ohrožená se snaží zabránit výbuchu násilné osoby tím, že se snaží ve všem vyhovět. Ve druhé fázi násilí již propukne. Osoba násilná se snaží získat moc a kontrolu prostřednictvím některé z forem domácího násilí. V poslední tedy třetí fázi osoba násilná mění své chování, aby docílila toho, že oběť vztah neukončí. Zpravidla se osoba násilná v této fázi omlouvá a slibuje, že se násilné chování nebude opakovat. Snaží se dávat najevo lásku a oběť popírá dosavadní zkušenosti a uvěří ve zlepšení situace. Celý cyklus se následně opakuje, dokud není určitým způsobem přerušeno. (Ševčík a Špatenková, 2011) Cyklus domácího násilí je časově rozložen, kdy časově nejvýraznější je fáze napětí (fáze č. 1) a fáze klidu (fáze č. 3). Násilí probíhá v kratších intervalech. (Čírtková, 2008) Právě cyklus domácího násilí, tedy fakt, že domácí násilí neprobíhá neustále, je pro oběť tak devastující. Pokud by totiž násilí probíhalo neustále, oběť by spíše přistoupila k řešení situace. Rychlost cyklu, respektive to jak často k cyklu dochází, může být užito jako ukazatel vhodného prostředku řešení dané situace. (Čuhelová, 2019)

1.3 Stalking

Stalking je anglický termín, který je v České republice znám pod názvem nebezpečné pronásledování a od roku 2010 ho nalezneme v trestním zákoníku. Nebezpečné pronásledování je definováno jako chování, kterým pachatel systematicky a úporně obtěžuje určitou osobu (oběť). Zpravidla se vyznačuje dlouhodobým sledováním a kontaktováním oběti, kdy je využíváno řady forem, jak kontakt s obětí udržovat. Pachatel oběť kontaktuje prostřednictvím telefonních hovorů, elektronické pošty, zasílání SMS zpráv, dopisů, posílání darů apod. Zároveň hojně využívání kontaktní pronásledování oběti, které je považováno za výrazně nebezpečnější, jelikož dochází k přímému kontaktu. (Válková, Kuchta a kol, 2012)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník definuje nebezpečné pronásledování v § 354 takto: „*Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým, b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje, c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a) vůči dítěti nebo těhotné ženě, b) se zbraní, nebo c) nejméně se dvěma osobami.*“ (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

V literatuře nalezneme dva typy pronásledování, kdy první typ je iniciovaný pachatelem. Pro tento typ pronásledování je typické, že se jedná buďto o pronásledování domácí, tzn., že mezi pachatelem a obětí je blízký vztah nebo se naopak jedná o pronásledování neznámé osoby. Cílem domácího pronásledování může být kupříkladu msta nebo udržení kontroly nad partnerem, který ukončil vztah. U pronásledování neznámé osoby může být motivem například ventilace agresivity a zloby. Za nejnebezpečnější pronásledování považujeme sledování sexuálním predátorem, kdy takové pronásledování z pravidla končí fyzickým napadením.

Druhým typem je pronásledování předstírané, kdy si oběť toto chování vymýšlí s cílem získat pozornost. (Válková, Kuchta a kol, 2012)

Za zvláštní formu pronásledování je označován cyberstalking neboli kybernetické pronásledování, pod kterým se skrývá využití kybernetického prostoru. Dochází tak ke zneužívání online komunikace, rozesílání zpráv prostřednictvím chatu, zasílání nevyžádané pošty a virů a další. (Čuhelová, 2019)

2 Nastavení pomoci obětem domácího násilí v České republice

Kapitola druhá směřuje svou pozornost konkrétně na nastavení pomoci obětem domácího násilí v České republice, kdy se v následujícím textu seznámíme s možnými přístupy, které legislativa rozlišuje. Je zde také představena práce intervenčního centra a v neposlední řadě se v této kapitole dočteme o možnostech prevence.

Legislativa v rámci problematiky domácího násilí rozlišuje dva základní přístupy:

- represivní přístup
- preventivní přístup.

V České republice se nejprve přistoupilo k úpravě represivního přístupu (tzn. trestnosti domácího násilí), kdy s účinností od 1. června 2004 byla zavedena skutková podstata týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, která umožnila trestně postihovat násilnou osobu v případě domácího násilí. Vedle represivního přístupu bylo zapotřebí přijmout změnu i na poli preventivního přístupu.

Následovalo přijetí zákona č. 135/2006 Sb., kterými se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. (Čuhelová, 2019) Přijetím tohoto zákona se Česká republika zařadila mezi státy EU, které mají ve svém právním řádu upravenou komplexně problematiku ochrany osob ohrožených domácím násilím. (Ševčík, Špatenková, 2011) Přijetím tohoto zákona došlo také k novelizaci dalších zákonů. Předně se jednalo o občanský soudní řád, který byl rozšířen o úpravu předběžného opatření. Vedle toho zákon o Policii ČR přinesl institut vykázání. V neposlední řadě pak byl přijat zákon o sociálních službách, který představil intervenční centra jako sociální službu nabízenou osobám ohroženým domácím násilím. (Voňková, Spoustová, 2016)

Dále byl přijat zákon č. 218/2009 Sb., kterým se mění občanský soudní řád a některé další zákony, nabyvší účinnosti dne 19. 7. 2009. Ač si tento zákon kladl za cíl zkráceně doplnění chybějících ustanovení upravujících předběžná opatření, bližší specifikaci konkrétních institutů domácího násilí a odstranění interpretačních potíží

jednotlivých ustanovení, fakticky došlo jen k částečně změně § 76b, odst. 1 občanského soudního řádu, na základě kterého bylo mj. možné uložit osobě, proti které návrh směřoval, opuštění společného obydlí, nezdržování se v něm, případně zákaz kontaktování navrhovatele. K přijetí citovaného zákona však nutno podotknout, že změny jím přijaté byly pouze kosmetické, neboť i před novelou byl výčet výroků soudů pouze demonstrativní, kdy tedy bylo možné, aby soud uložil i jiné povinnosti, než ty zákonodárcem avizované.

Významnou pomoc nejen obětem domácího násilí, ale všem obětem trestných činů přinesla ucelená úprava zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, účinná od roku 2013.

V roce 2012 přišlo i na řadu změn v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nabyví účinností 1. 1. 2014. Podstatným bylo přijmout ustanovení k ochraně osoby dotčené domácím násilím v rovině soukromoprávní a to hlavně v dlouhodobějším charakteru, jelikož okamžitá ochrana dotčených osob byla v té době zajištěna. Občanský zákoník včlenil ochranu proti domácímu násilí do rodinného práva. Tato část zajišťuje tzv. teritoriální ochranu, kdy je chráněno společné obydlí tzn. teritorium ohrožené osoby. Kromě této změny občanský zákoník zahrnuje také ochranu osobnosti v případě pokračujícího stalkingu. Ohrožené osobě tímto jednáním osoba násilná zasahuje do práva člověka na život, důstojnost, zdraví, čest a soukromí.

Uzákonění hmotněprávní úpravy si vyžádalo úpravu i procesně-právní úpravy. Zákonodárce došel k rozhodnutí vytvořit samostatný právní předpis, ve kterém jsou upravena řízení nesporná a přijal zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Kromě jiného zvláštní řízení soudní zahrnují řízení ve věcech rodinně-právních, kam byla přesunuta z občanského soudního řádu i právní úprava ochrany proti domácímu násilí. (Čuhelová, 2019)

Z výše uvedeného je patrné, že postupem doby došlo v legislativě k významnému posunu. Ovšem k tomu, aby veškeré tato opatření, včetně těch preventivních, dosahovala funkčnosti, je zapotřebí, aby jednotlivé složky – policie, soudy, OSPOD, intervenční centra a další vzájemně kooperovali. (Voňková, Spoustová, 2016)

2.1 Tři pilíře ochrany

Zákon považuje za hlavní cíl poskytnutí ochrany osobě ohrožené a zamezení jednání osobě násilné. Ochrana osoby ohrožené je založena na provázaných opatřeních tzv. tří pilířů ochrany. Každý z těchto pilířů ochrany představuje jednu složku, které mají preventivně působit a zabránit budoucímu jednání násilné osoby vůči osobě ohrožené. Jedná se o policii, intervenční centra a soudy. První pilíř je založen na práci policie. Policie zasahuje v první – akutní fázi, kdy mají oprávnění vykázat násilnou osobu ze společného obydlí dle § 44 a násl. zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. (Čuhelová, 2019) Vykázání má působit jako preventivní opatření a policie k němu přistoupí vždy, pokud vyhodnotí, že se v dané věci jedná o případ domácího násilí a že je zde hrozba dalších útoků. V takovém případě policie vykáže osobu násilnou ze společného obydlí a současně jí zakáže do společného obydlí vstupovat bez ohledu na vlastnické právo, toto opatření je platné po dobu 10 dnů. Rozhodnutí o vykázání je v plné kompetenci policie, není tak potřeba souhlasu osoby ohrožené a doba vykázání nemůže být v žádném případě zkrácena. Vykázaná osoba je následně především povinna opustit vymezený společný prostor, nevstupovat do společného obydlí, odevzdat všechny klíče od společného obydlí a zdržet se styku s osobou ohroženou. Na druhé straně vznikají vykázané osobě také práva a to právo si vzít ze společného obydlí věci k osobní potřebě, doklady, či věci nezbytné pro výkon povolání či podnikání. Zároveň může proti vykázání podat námitky. (Domácí násilí v praxi, 2021)

Provázanost tří pilířů se prokazuje ihned v první složce systému, kdy podle zákona je policie povinna do 24 hodin od vstupu do společného obydlí zaslat kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a příslušnému soudu. V případě, že v případě vystupuje i nezletilá osoba je policie dále povinna informovat příslušné Oddělení sociálně-právní ochrany dětí. (Čuhelová, 2019)

Asociace pracovníků intervenčních center ČR od roku 2007 zpracovává statistický přehled o počtu vykázání Policií ČR dle jednotlivých krajů. Z této statistiky vyplývá, že v roce 2020 proběhlo celkem ve všech krajích 1170 vykázání. Nejvíce byl institut vykázání využit v Praze a to s počtem 167. Naopak nejméně tohoto institutu využila

police v Plzeňském kraji a to v počtu 40. (Přehled o vykazání v ČR za rok 2020, online 2021)

V této chvíli se dostáváme do druhého pilíře, kde ve své roli vystupují intervenční centra. Příslušné intervenční centrum je od doby doručení kopie úředního záznamu povinna do 48 hodin nabídnout pomoc osobě ohrožené. O intervenčním centru obecně a jejich práci se věnuji v následující kapitole. Poslední třetí pilíř je zaštitěn soudy, které rozhodují o předběžných opatřeních. Tomuto tématu je v této bakalářské práci také věnována samostatná kapitola. (Čuhelová, 2019)

2.2 Intervenční centrum jako forma pomoci obětem domácího násilí

Intervenční centra a jejich činnost nalezneme zakotvené v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ale také v zákoně č. 135/2006 Sb., jimiž se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. (Matoušek a kol., 2013)

Poskytovaná pomoc intervenčním centrem spočívá v individuální psychologické a sociální pomoci osobám, které jsou ohroženy násilným chováním bez ohledu na to, zda je intervenční centrum o takové skutečnosti informováno na základě proběhlého vykazání či ohrožená osoba vyhledá pomoc z vlastní iniciativy. Ohroženým osobám je poskytnuta nejen bezprostřední pomoc, ale také pomoc následná ať už sociální, psychologická, právní či lékařská. Zaměstnanci intervenčního centra jsou povinni zachovávat o skutečnostech, o kterých se při výkonu své funkce dozví mlčenlivost. Intervenční centrem má také povinnost informovat příslušný krajský úřad o počtu ohrožených osob, kterým pomoc byla poskytnuta. (Voňková a Spoustová, 2016)

Dle zákona o sociálních službách intervenční centra mohou poskytovat tři základní formy služeb:

- ambulantní – probíhá přímo v prostředí intervenčního centra
- terénní – tato forma je velmi často užívána v místě bydliště ohrožené osoby, popř. v místě, které si osoba ohrožená určí
- pobytová – forma je užívána výjimečně a to v případě, že má intervenční centrum prostorové a technické podmínky k zajištění ubytování a stravy klienta, popř. má sjednané v rámci služeb krizové pomoci krizové lůžko. (Špatenková a Ševčík, 2011)

V intervenčních centrech poskytují pomoc klientům při řešení domácího násilí pracovníci intervenčního centra v rámci multioborového týmu. Takový tým se skládá ze sociálních pracovníků, psychologů a právníků. Pro účely této bakalářské práce nás z multioborového týmu nejvíce zajímá role sociálního pracovníka. Sociální pracovník v intervenčním centru se jako první dostává do kontaktu s klienty. Mají za úkol vyhodnotit stávající situaci a možné potřeby klientů. Po dobu celé probíhající spolupráce s klientem vystupují také v roli průvodce, který provádí klienta celým procesem. Dále působí jako doprovod či podpora. S klienty tvoří individuální plány a bezpečnostní plány. Zaslужují se o to, že jsou klienti orientovaní nejen ve své aktuální situaci, ale také v jejich právech a možnostech ochrany a v neposlední řadě pomáhají klientům s vypracováním návrhů k soudu.

Práci sociálních pracovníků doplňují právníci, kteří bezpochyby zastávají v pracovním týmu důležitou roli. Jsou nápomoci při řešení právních otázek ve věci domácího násilí. Mohou klientům pomoci s přípravou na soudní jednání či na výslech u policie. Věnují svou pozornost návrhům, které se zasílají následně soudu a mohou být také podporou klientů při soudních jednání. A samozřejmě nesmíme zapomenout na psychology, kteří mají také v intervenčních centrech nezastupitelnou roli. Svě místo nacházejí v případě krizové intervence, ale i při dlouhodobé psychologické podpoře. Klientům mohou pomoci v jejich obtížné životní situaci, motivovat je, dodávat naději a podporu při vyrovnávání se s negativními dopady domácího násilí. (Domácí násilí v praxi, 2021)

Kromě toho, že intervenční centra pracují prostřednictvím multioborových týmů, také úzce spolupracují s dalšími subjekty. Patrně nejbližšími spolupracovníky intervenčních center jsou policejní orgány, a jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, tato spolupráce vyplývá ze zákona. Zpravidla je nezbytné u jednotlivých případů dojít ke společnému slazení následujících postupů a případně také k výměně informací o osobách, které se v daném případě vyskytují. Další důležitá spolupracující instituce vstupuje do případu v případě, že jsou v rodině nezletilé děti. Jedná se orgán sociálně-právní ochrany dětí. V případě, že policie vykáže násilnou osobu, informují nejen intervenční centrum, ale také příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí. Intervenční centrum následně kontroluje, zdali záznam o vykázaní obdrželi a nabízejí pomoc a podporu pro řešení problémů v rodině. Dále intervenční

centrum spolupracuje s organizacemi zajišťující ubytování, jako je například azylové bydlení. Pokud osoba ohrožená nemluví českým jazykem, osloví intervenční centrum organizace pomáhající cizincům, jako například Integrační centrum nebo Sdružení pro integraci a migraci. V neposlední řadě intervenční centra také spolupracují s úřady práce, a to hlavně v případě, kdy je potřeba zajistit ohroženou osobu po finanční stránce. (Domácí násilí v praxi, 2021)

2.3 Možnosti prevence domácího násilí

Obecně pojem prevence je znám jako soubor opatření – nejrůznějších aktivit, vyvíjených státními, veřejnými i soukromými institucemi s účelem předcházet určitému jevu. Prevenci dělíme podle časového úseku, ve kterém je prevence uplatněna nebo podle objektu, na který je prevence směřována. Podle objektu dělíme prevenci na individuální a generální. Individuální prevence směřuje svou pozornost na problémové jedince nebo naopak směřuje k ochraně oběti. Prevence generální je postavena na prognóze, kdy stát předpokládá určitý vývoj a na základě toho určuje trestní politiku státu. Prevence podle časového úseku je dělena na prevenci primární, sekundární a terciární.

Primární neboli prvotní prevence je zaměřena na eliminaci domácího násilí. Kromě snížení násilného chování u jednotlivce, je soustředěna pozornost i na snížení rizika v celé populaci. Primární prevenci lze realizovat prostřednictvím osvěty celé společnosti o rovnoprávnosti mužů a žen. Jedná se o podstatný krok, který napomáhá ke snižování rizikového faktoru u násilí mezi partnery. Dále by měly být hojně využívány programy ve školách, kde bude pozornost soustředěna na vztahové dovednosti a řešení konfliktů. Součástí primární prevence může být také využití rodinného poradenství, terapie či mediace. Tyto prostředky mohou naučit rodinné příslušníky správně komunikovat a naučit se zvládat konflikty nenásilnými metodami. V neposlední řadě je věnována pozornost také na poli duševního zdraví a sociálního fungování, které mají značný vliv na fungování jedince ve společnosti.

Sekundární prevence směřuje svou pozornost na situace, kdy již k domácímu násilí došlo. K tomu aby sekundární prevence splnila svůj účel, je zapotřebí, aby opatření směřující k zamezení zhoršování a předcházení dalším problémům byla využita

včasně. Včasný zásah může zamezit vzniku komplikací a negativním dopadům. Zejména pracovníci v pomáhajících profesích mohou zamezit zhoršování situace diagnostikou a intervencí. Zpravidla tak nalzááme sekundární prevenci v podobě krizové intervence, poradenství či terapie poskytované všem aktérům domácího násilí.

Úkolem terciární prevence je zmírňování dopadů domácího násilí a podpora při návratu osob zasažených domácím násilím do běžného života. Terciární prevence se promítá v reintegraci, sociální rehabilitaci a v sociálních opatření, do kterých zahrnujeme sociální dávky, sociální služby a bydlení. Osoby ohrožené domácím násilím, ale i osoby dotčené (např. děti jako svědci domácího násilí) nalzáají velkou podporu u pracovníků pomáhajících profesí. (Voňková a Spoustová, 2016; Ševčík a Špatenková, 2011)

Prevence domácího a genderově podmíněného násilí patří neodmyslitelně také do agendy vládních orgánů. Garantem této politiky je Ministerstvo pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu. (Voňková a Spoustová, 2016) Jelikož v systému pomoci obětem domácího násilí je i nadále potřeba komplexně reagovat na vznikající situace a témata, je vytvářen Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách Akční plán. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019-2022 je v pořadí již třetím strategickým dokumentem Vlády ČR v oblasti prevence domácího násilí. Akční plán pro léta 2019-2022 navazuje na předchozí vypracovaný Akční plán, který zaštiťoval roky 2015-2018. Stejně jako v předchozím plánu se kromě tématu domácího násilí zaměřuje i na ostatní formy násilí jako například nebezpečné pronásledování, znásilnění či sexuální zneužívání. Hlavní záměr Akčního plánu spočívá v realizaci takových opatření, která přispějí ke zlepšení postavení všech obětí, tzn. mužů, žen, dětí, seniorů, a dalších skupin.

Akční plán celkem obsahuje 24 opatření a je rozdělen do 3 strategických oblastí. První oblast je zaměřena na prevenci domácího a genderově podmíněného násilí. Druhá oblast cílí na ochranu a podporu osob ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím a to včetně dětí. Poslední třetí oblast má zajistit přístup ke spravedlnosti pro všechny osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím. Zároveň bude Akční plán během realizace opatření zohledňovat postavení

osob čelících vícečetné diskriminaci. Zejména se jedná o osoby se zdravotním postižením, seniory, cizince, osoby bez domova a dalších zranitelné osoby.

Mezi opatření Akčního plánu patří v první řadě zajištění dostupnosti specializovaných služeb pro osoby ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím, tím jsou myšleny telefonická krizová linka, utajené azylové domy či krizová lůžka a na druhé straně také dostupné programy pro původce a původkyně násilí. Pozornost je také směřována na vzdělávání profesí, které přicházejí do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím nejvíce. Zároveň je kladen velký důraz na osvětové aktivity a vzdělávání na školách. Realizace výše uvedených opatření by měla celkově přispět ke zlepšení současné úrovně ochrany osob ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím, mělo by dojít k zefektivnění prevence násilí a vyšší míře vzdělávání nejen laické veřejnosti, ale i dotčených profesí.

Akční plán jakožto strategický dokument vlády ČR je primárně určen příslušným orgánům státní správy, kterým jsou prostřednictvím tohoto plánu ukládány úkoly. Akční plán je dále určen všem organizacím a poskytovatelům sociálních služeb působícím v oblasti domácího násilí. Těmto organizacím Akční plán žádné úkoly neukládá, ale touto cestou jim poskytuje informace o plánovaných opatřeních a prioritách vlády ČR. Stejně tak mohou využít informace obce a kraje, které si formulují v této oblasti své vlastní strategické plány. (Akční plán prevence, 2021)

3 Předběžné opatření jako nástroj ochrany oběti domácího násilí

Třetí kapitola této bakalářské práce se zaměřuje na předběžné opatření ve věci ochrany oběti domácího násilí. Předběžné opatření je další institut sloužící k ochraně před domácím násilím, který prozatímne upravuje poměry účastníků. Cílem tohoto institutu je zajištění ochrany osoby ohrožené domácím násilím (personální ochrana) a zároveň ochrany obydlí, kde k incidentům domácího násilí docházelo (teritoriální ochrana). (Špatenková a Ševčík, 2011) O předběžném opatření ve věci domácího násilí a stalkingu je rozhodováno dle ustanovení § 400 až 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen z. ř. s.)

3.1 Zahájení řízení a jeho účastníci

Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí je možné vydat pouze na návrh ohrožené osoby. Návrh musí obsahovat následující obecné náležitosti dle občanského soudního řádu (dále je o. s. ř.), ale také náležitosti dle § 402 odst. 1 z. ř. s. Jedná se o označení soudu, označení účastníků řízení (jméno, příjmení, datum narození nebo rodné číslo), čeho se návrh týká a vyličení skutečnosti, které dokazují, že společná domácnost je pro navrhovatele z důvodu tělesného či duševního násilí nesnesitelná. V případě stalkingu navrhovatel vyličí, jak probíhá obtěžování ze strany násilné osoby a veškeré nežádoucí chování, kdy v tomto případě není nutné tvrdit, že mají účastníci společné obydlí. Pokud před podáním návrhu proběhlo vykázaní násilné osoby ze strany Policie ČR, může navrhovatel k návrhu přiložit také potvrzení o vykázaní případně i další podstatné dokumenty jako například lékařské zprávy o ošetření v nemocnici. V návrhu o nařízení předběžného opatření navrhovatel také uvádí, jak by si představoval výrok rozhodnutí. V praxi je pro navrhovatele nejjednodušší cestou se řídit dle § 405 odst. 1, kde je veden demonstrativní výčet nařízení, které může soud v případě vyhovění návrhu násilné osobě uložit. (Čuhelová, 2019)

Dle § 405 odst. 1 může soud předběžným opatřením zejména uložit:

- a) „opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval,
- b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam,
- c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo
- d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýkoliv způsobem.“ (Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních)

Navrhovatel by měl mít při tvorbě návrhu na nařízení předběžného opatření na paměti, že soud nemá k dispozici nic jiného než návrh samotný a případě přílohy, které jsou v návrhu uvedeny. Podstatným krokem, jak dosáhnout toho, aby bylo o návrhu rozhodnuto dle představ navrhovatele, je předložit soudu návrh určitý a srozumitelný. V případě, že návrh neobsahuje veškeré náležitosti, soud navrhovatele vyzve, aby návrh doplnil, a poučí ho o následcích nevyhovění této výzvě. Nedojde-li doplnění návrhu ve stanovené době, soud návrh odmítne a navrhovatele o tom poučí. Po zamítnutí návrhu může samozřejmě navrhovatel podat návrh nový. Pokud osoba ohrožená podává návrh na předběžné opatření v době desetidenního policejního vykazání, prodlužuje se doba vykazání do doby, než soud o návrhu rozhodne. Samozřejmě návrh na nařízení předběžného opatření může být podán i bez předchozího vykazání násilné osoby. (Čuhelová, 2019; Špatenková a Ševčík, 2011)

Účastníkem řízení je dle zákona o z. ř. s.:

- navrhovatel
- odpůrce
- osoba, vůči níž násilí směřuje, pokud je odlišná od navrhovatele
- státní zastupitelství – pokud do řízení vstoupilo včas.

Zákon o z. ř. s. myslel také na nezletilé děti jako navrhovatele předběžného opatření. Nezletilý, který je starší 16 let je plně procesně způsobilý pro řízení. Za nezletilé dítě mladší 16 let podává návrh jeho jménem zákonný zástupce, orgán sociálně-právní ochrany dětí, případně advokát na základě plné moci. K udělení plné moci musí mít nezletilé dítě přiměřenou rozumovou a volní vyspělost. V některých případech může dojít ke střetu zájmu. Nejčastěji se s tímto jevem setkáváme, když návrh za nezletilé

dítě podává jeden z rodičů. Soud v této situaci jmenuje opatrovníka. Odvolání proti tomuto rozhodnutí je nepřípustné.

Ve výše uvedeném výčtu účastníků řízení je uvedeno také státní zastupitelství, které má ve věcech domácího násilí zvláštní postavení. Státní zastupitelství je oprávněné do zahájeného řízení vstoupit nebo může z vlastní iniciativy podat návrh na nařízení předběžného opatření. Pokud takto státní zastupitelství učiní, je oprávněno ke všem úkonům, které může vykonávat účastník řízení. (Čuhelová, 2019)

3.2 Zásady rozhodování o nařízení předběžného opatření a lhůty řízení

V současné době platí, že rozhodování o nařízení předběžného opatření probíhá bez slyšení účastníků, bez nařízeného jednání. S ohledem na to, že v případě probíhajícího domácího násilí je potřeba zajistit rychlou ochranu osob, jichž se násilí dotýká, není možnost ze strany soudu zjišťovat stanovisko protistrany (odpůrce) a provádět důkazní šetření k objasňování tvrzení navrhovatele. Ve věci domácího násilí je dále platná vyšetřovací zásada. Ta umožňuje soudu rozhodovat i na základě důkazů, které si zjistí sám. Takovým důkazem se může kupříkladu stát spis intervenčního centra nebo rozhodnutí o odsouzení násilné osoby.

Jak je zmíněno na začátku této kapitoly předběžné opatření slouží k prozatímní úpravě poměrů účastníků a aby nařízení tohoto institutu bylo smysluplné, je potřeba, aby k rozhodnutí došlo co nejrychleji. Proto je stanoveno, že soudu o návrhu rozhodne bezodkladně, nejpozději do 48 hodin. Pokud je nařízení předběžného opatření napadeno včasným odvoláním, soud prvního stupně (tzn. soud, který o návrhu rozhodoval) předloží věc odvolacímu soudu do 15 dnů od podání odvolání. Jakmile odvolací soud převezme věc, ke svému rozhodnutí musí dospět do 7 dnů. (Čuhelová, 2019)

3.3 Vyhovění návrhu a délka trvání předběžného opatření

Jak se již zmiňuji v podkapitole zahájení řízení, aby soud navrhovateli vyhověl a předběžné opatření nařídil, je nutné předložit řádný návrh, v němž bude popsáno soužití účastníků, odehrané incidenty domácího násilí a hlavně důkazy, které stanovisko navrhovatele podpoří. Rozhodnutí je vykonatelné od data vydání tzn., od

data uvedeného na konci rozhodnutí. Od této chvíle jsou povinnosti uložené rozhodnutím vynutitelné. Zda je rozhodnutí účastníkům doručeno nemá na vykonatelnost rozhodnutí vliv. Předběžné opatření trvá po dobu jednoho měsíce. Tato doba byla stanovena s ohledem na fakt, že ohrožená osoba má možnost podniknout další kroky směřující k její ochraně a zároveň je myšleno na minimalizaci zásahů do práv osoby, proti které rozhodnutí směřuje. Předcházel-li před nařízením předběžného opatření policejní vykazání, které doposud neuplynulo, pak se k délce trvání předběžného opatření (tedy jednoho měsíce) připočtou dny, které z policejního vykazání zbývají. (Čuhelová, 2019)

3.4 Odvolací řízení

Odvolání proti rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je přípustné. Předtím než dojde k postoupení spisu k odvolacímu soudu, kdy takto musí soud prvního stupně učinit do 15 dnů od podání odvolání, má být vybrán soudní poplatek. Od soudního poplatku je osvobozen navrhovatel a státní zastupitelství. Pokud soudní poplatek není odpůrcem zaplacen, soud odvolací řízení zastaví. Odpůrce může také žádat o osvobození od soudních poplatků a o takovém návrhu je soud povinen rozhodnout. Jakmile je soudní poplatek zaplacen nebo je odpůrce od uhrazení soudního poplatku osvobozen, již nebrání nic v tom, aby soud prvního stupně zaslal spis k odvolacímu soudu. Odvolací soud následně posuzuje, zda byla existence domácí násilí osvědčena. Zejména budou přezkoumány důkazy, které navrhovatel k návrhu přiložil, ale také důkazy, které si v dané věci zajistil sám soud prvního stupně. Ve svém rozhodnutí odvolací soud buďto rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdí a odvolání odmítne nebo rozhodne o nezákonnosti rozhodnutí. (Čuhelová, 2019)

3.5 Prodloužení doby trvání předběžného opatření, jeho zánik a zrušení

Navrhovatel je oprávněn před uplynutím doby předběžného opatření podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření. Ve chvíli, kdy je návrh podán se automaticky prodlužuje doba trvání předběžného opatření až do právní moci rozhodnutí o prodloužení. Jestliže navrhovatel podá návrh na prodloužení předběžného opatření až poté, co doba trvání předběžného opatření uplynula, bude

takový návrh soudem zamítnut. Doba trvání předběžného opatření může být dle stávající právní úpravy prodloužena jen na nezbytně nutnou dobu, maximálně na 6 měsíců od rozhodnutí soudu o předběžném opatření a to na základě určitých předpokladů. Soud během svého rozhodování bere v úvahu to, zda i nadále trvá stav ohrožení. Soustředěna je tedy pozornost na chování a jednání osoby násilné vůči osobě ohrožené během nařízeného opatření. Z praktického hlediska nastávají dvě situace. V prvním případě násilná osoba osobu ohroženou nekontaktuje. To ovšem nemusí znamenat, že již nejde o stav ohrožení. Dá se předpokládat, že v určitém způsobu chování bude násilná osoba pokračovat. Ve druhém případě je to naopak a násilná osoba i přes předběžné opatření osobu ohroženou nadále kontaktuje. Porušení zákazu je tak jasným signálem, že ohrožení stále trvá. Zároveň bere soud v úvahu majetkové a jiné poměry účastníků a další rozhodné skutečnosti. Pokud návrhovač neprokáže majetkové či jiné poměry (např. vlastnictví společného obydlí), může soud návrhu vyhovět jen z důvodu zvláštního zřetele hodných. Důvodem pro prodloužení doby trvání předběžného opatření z důvodů hodných zvláštního zřetele může být například mimořádná intenzita násilí. Zpravidla je před vydáním rozhodnutí o prodloužení předběžného opatření nařízeno soudní jednání.

Výše uvedené lhůty o trvání předběžného opatření jasně definují, že předběžné opatření zaniká nejpozději uplynutím 6 měsíců od vykonatelnosti rozhodnutí. O zániku předběžného opatření se nevydává žádné rozhodnutí. Co se týče zrušení předběžného opatření, takto může být učiněno na návrh. Předseda senátu předběžné opatření zruší tehdy, pokud se prokáže, že pominuly důvody, na základě kterých bylo opatření nařízeno. Zrušení opatření může také nastat ve chvíli, kdy je prokázána skutečnost, že popsané události v návrhu na předběžné opatření se udály jinak. (Čuhelová, 2019)

V teoretické části bakalářské práce byl čtenář seznámen v první a druhé kapitole s problematikou domácího násilí a možnostmi pomoci obětem domácího násilí v České republice. Třetí kapitola čtenáře provedla tématem předběžného opatření po procesní stránce. Na základě výše uvedených získaných informací je vytvořena následující praktická část bakalářské práce.

4 Metodologie výzkumného šetření

Obsah následující kapitoly popisuje vlastní výzkumné šetření, které navazuje na teoretickou část bakalářské práce. V níže uvedeném textu nalezneme vymezení výzkumného problému, hlavního výzkumného cíle a cílů dílčích. Zároveň je zde popsána zvolená výzkumná strategie, výzkumná metoda, technika sběru dat a v neposlední řadě výzkumný soubor a průběh organizace výzkumného šetření.

4.1 Výzkumná strategie a cíle výzkumu

Běžně jsou využívány dvě základní výzkumné strategie výzkumu, a to strategie kvalitativní a kvantitativní. Řada výzkumníků dokonce v rámci jednoho výzkumu využívá kombinaci metod kvantitativního a kvalitativního výzkumu a snaží se tak využít všech výhod, které tyto strategie nabízejí. (Hendl, 2005) V rámci této bakalářské práce jsem se rozhodla využít **kvalitativní výzkumnou strategii**. Hendl ve své knize uvádí definici kvalitativního výzkumu významného metodologa Creswella (1998), který kvalitativní výzkum definuje takto: *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“* (Hendl, 2005, str. 50) Domnívám se, že tato strategie je pro účely této bakalářské práce vhodná, jelikož dává výzkumníkovi příležitost pro hlubší poznání konkrétního prostředí (prostředím je myšlena kultura jako soubor hodnot, postojů a pravidel chování lidí ve skupině). (Gavora, 2000) Na začátku kvalitativního výzkumu si výzkumník určuje téma, kterým se bude zabývat a určí si základní výzkumné otázky. Výhodou, která může být pro výzkumníka velmi přínosná, je fakt, že otázky může ještě doplňovat v průběhu výzkumu, ale také během sběru a analýzy dat. Díky tomu je kvalitativní výzkum považován za velmi pružný typ výzkumu. Mezi další výhody kvalitativního výzkumu patří například také přirozené prostředí, ve kterém je dané téma zkoumáno. Kvalitativním výzkumem je dále získáván podrobný popis a vhled zkoumaného. Na druhou stranu mezi nevýhody kvalitativního výzkumu můžeme uvést, že výsledky výzkumu mohou být ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi, dále i sběr a analýza dat jsou

často velmi časově náročné etapy a získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci. (Hendl, 2005) Kvalitativní přístup se různými způsoby snaží získat co nejvíce dat o menším počtu jedinců. Na základě sbíraných dat výzkumník usiluje o co nejvyšší validitu (platnost výsledků), tedy skutečnost, zda zjistil to, co chtěl zjistit. (Jandourek, 2009)

Výzkumným problémem se obecně nevymezuje lehce. Správné vymezení problému vyžaduje určitou zkušenost, přehled a dobrou orientovanost. Před stanovením výzkumného problému by mělo předcházet prostudování teoretické stránky problému, přičemž nejobvyklejším zdrojem poznání problematiky je studium písemných zdrojů. Měla by být věnována pozornost také tomu, zda již daná problematika byla zkoumána v jiném výzkumu. (Gavora, 2000)

Výzkumným problémem pro účely této bakalářské práce je problematika předběžných opatření jako ochrany před domácím násilím. Konkrétně bude pozornost směřovat k tomu, zda je předběžné opatření, jako jedna z možností ochrany osob ohrožených domácím násilím, z pohledu sociálních pracovníků účinným nástrojem pomoci v praxi a zároveň nás bude zajímat, jak vnímají sociální pracovníci dnešní problematiku domácího násilí v souvislosti s prevencí.

Hlavním výzkumným cílem (HVC) této bakalářské práce je nejdříve zjištění jakou úlohu zastává sociální pracovník v případě řešení domácího násilí, kdy byl využit institut předběžného opatření, dále zda je předběžné opatření z pohledu sociálních pracovníků dostačující jako prostředek ochrany ohrožených osob domácím násilím užívaný v praxi, konečně zda a jakým způsobem se intervenční centra podílejí na prevenci domácího násilí.

Pro zjištění těchto informací bude užita kombinovaná strategie, kdy rozhovory se sociálními pracovníky budou doplněny o kazuistické případy. Zjištěné poznatky této bakalářské práce mohou být využity jako zpětná vazba pro sociální pracovníky právě z intervenčních center a samozřejmě i pro ostatní sociální pracovníky, zejména pak pro ty, kteří se problematikou domácího násilí a předběžných opatření zabývají nebo se s touto problematikou setkávají v rámci pracovní náplně. Hlavní výzkumný cíl je dále specifikován za pomoci tří dílčích cílů.

Dílčí cíl č. 1 (DC1) - Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření.

Tento cíl se primárně zaměřuje na popsání role, a tedy i pracovní náplně sociálního pracovníka v praxi v rámci služeb intervenčního centra a to v konkrétních kazuistických případech. Díky zodpovězení této otázky si čtenář může udělat reálnou představu o práci sociálního pracovníka v intervenčním centru a napomůže nám tak pochopit proces, kterým sociální pracovník svého klienta provází během spolupráce. Zároveň se dozvíme, jaké služby vůbec intervenční centra nabízejí a s čím mohou reálně svým klientům pomoci, ale také co práci sociálních pracovníků může limitovat.

Dílčí cíl č. 2 (DC2) - Zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě.

Druhý dílčí cíl směřuje ke zjištění, jak aktuálně sociální pracovníci vnímají institut předběžného opatření. Zda se jedná o účinný prostředek ochrany obětí domácího násilí či z pohledu sociálních pracovníků existují jiné účinnější prostředky možné ochrany obětí.

Dílčí cíl č. 3 (DC3) - Zjistit, zda se intervenční centra svou činností zapojují v rámci prevence domácího násilí.

Třetí dílčí cíl se bude věnovat otázce prevence a preventivních programů. Cílem bude zjistit, jaký mají sociální pracovníci názor na prevenci domácího násilí v České republice a čím se intervenční centra do prevence zapojují.

4.1.1 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

V následující tabulce (č. 1) uvádím hlavní výzkumný cíl a dílčí cíle, ze kterých následně vyvozují základní tazatelské otázky, kterou mohou být v průběhu rozhovoru ještě doplněny či pozměněny dle aktuální situace.

Tabulka č. 1 Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Hlavní výzkumný cíl (HVC)	Dílčí cíle (DC)	Techniky sběru dat	Tazatelské otázky (TO)

HVC = Zjistit jakou úlohu zastává sociální pracovník v případě řešení domácího násilí, kdy byl využit institut předběžného opatření, dále zda je předběžné opatření z pohledu sociálních pracovníků dostáující jako prostředek ochrany ohrožených osob domácím násilím užívaný v praxi, konečně zda a jakým způsobem se intervenční centra podílejí na prevenci domácího násilí.	DC1 = Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření.	Polostrukturovaný rozhovor a kazuistiky	TO1: Jaké služby intervenčního centra může sociální pracovník poskytnout klientovi v rámci své agendy? TO2: Jaká je role sociálního pracovníka ve chvíli, kdy je soudem rozhodnuto o předběžném opatření? Na čem s klientem dále pracujete? TO3: Jaké služby nebo pomoc od Vás nejčastěji klienti žádají?
	DC2= Zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě.	Polostrukturovaný rozhovor a kazuistiky	TO4: Jaký význam dle Vašeho názoru má předběžné opatření v problematice domácího násilí? TO5: Je předběžné opatření samo o sobě dostatečným institutem k ochraně ohrožené osoby či je zapotřebí využívat i další ochranné prostředky popř. jaké? TO6: Můžete na základě svých zkušeností z praxe uvést nějaké limity či omezení ve stávající úpravě předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím?

	DC3= Zjistit, zda se intervenční centra svou činností zapojují v rámci prevence domácího násilí.	Polostrukturovaný rozhovor	TO7: Jaký máte názor na prevenci domácího násilí v České republice? TO8: Čím se intervenční centra na prevenci podílejí?

4.2 Výzkumná metoda a technika sběru dat

Je třeba odlišovat metodologii výzkumu od výzkumné metody. Zatímco metodologie výzkumu, jak již bylo řečeno výše, je vědní disciplínou, výzkumná metoda představuje způsob, jakým jsou výzkumná data získávána a zároveň zpracovávána. Pod pojmem výzkumná metoda si tedy můžeme představit vědomí a plánovaný postup, jak dojít ke svému cíli. (Linderová, Scholz, Munduch, 2016) Volba metody pro sběr dat by se měla řídit výzkumným problémem a zároveň bychom měli výběr založit na požadovaném typu informací, od koho budeme data získávat a za jakých okolností, se tak bude dít. Ve všech plánech kvalitativního výzkumu se používají způsoby shromažďování kvalitativních dat pomocí dotazování, pozorování a sběru dokumentů. (Hendl, 2005)

Pro účely této bakalářské práce byla zvolena technika sběru dat prostřednictvím rozhovorů s vybranými sociálními pracovníky intervenčních center a data budou doplněna o dva kazuistické příběhy, kterými si přiblížíme danou problematiku v praxi. U rozhovoru konkrétně využijeme polostrukturovaný rozhovor taktéž zvaný jako rozhovor pomocí návodu. Polostrukturovaný rozhovor stojí na pomezí mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem. Před samotným průběhem

rozhovoru se výzkumník na rozhovor připravuje tím, že si sepíše „návod“ ve formě seznamu témat, kterými se chce zabývat, popř. také může naformulovat konkrétní otázky, které chce respondentovi položit. (Linderová, Scholz, Munduch, 2016) Předem vytvořený „návod“ tazateli zajistí, že neopomene žádné zajímavé téma, které chce s respondentem probrat. Zároveň však není nijak limitovaný a je tak na tazateli, jakým tématem rozhovor započne a v jakém pořadí informace získá. Zároveň tazatel má možnost pružně reagovat na odpovědi respondenta, a i v průběhu rozhovoru může měnit pořadí a formulaci otázek. (Hendl, 2005)

4.3 Výzkumný soubor a organizace výzkumného šetření

Výběr respondentů pro účely této bakalářské práce byl učiněn pomocí záměrného výběru. Možnosti záměrného výběru výzkumník využije tehdy, pokud nemůže užít výběr náhodný. Záměrný výběr se uskutečňuje na základě takzvaných relevantních znaků základního souboru, které jsou pro dané zkoumání potřebné. (Gavora, 2000) Výběr respondentů probíhal na základě několika hledisek. Jelikož se téma této bakalářské práce zabývá předběžným opatřením jako jedním z prostředků ochrany před domácím násilím, byli informanti vybráni z řad sociální pracovníků pracujících v intervenčním centru. Výzkumný soubor je tedy omezen na sociální pracovníky pracující v intervenčním centru, bez rozdílu věku či délky praxe. V rámci organizace výzkumného šetření proběhne oslovení intervenčních center s žádostí o poskytnutí rozhovoru. Dle zpětné vazby a ochoty spolupráce budou vybrány konkrétní pracoviště. Z důvodů zhoršující se epidemie onemocnění covid-19 byly rozhovory po domluvě se sociálními pracovníky uskutečněny online prostřednictvím aplikace Skype.

Tabulka č. 2: Výzkumný soubor

Informant/ka	Pohlaví	Vzdělání	Pracovní pozice	Délka praxe v IC	Zařízení
I1	žena	Vysokoškolské v bakalářském programu sociální práce	Sociální pracovníce	2,5 roku	IC – Středočeský kraj
I2	žena	Vysokoškolské v bakalářském	Sociální	1, 5 roku	IC – Jihočeský

		programu sociální práce	pracovnice		kraj
I3	žena	Vysokoškolské v magisterském programu sociální práce	Sociální pracovnice	2,5 roku	IC – Olomoucký kraj

5 Kazuistiky

V následující kapitole budou představeny dva kazuistické případy, díky nimž si přiblížíme práci sociálních pracovníků, ale zároveň i proces ve věci předběžného opatření. Veškeré osobní údaje byly v kazuistických případech změněny v souladu se zákonem č. 101/2000 SB., o ochraně osobních údajů.

5.1 Kazuistika č. 1

První kazuistický případ se týká rodiny, se kterou započalo spolupráci nejen intervenční centrum, ale také oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD). Rodina se skládá z druha pana Pavla a družky paní Moniky, kteří spolu mají dvě děti – syna Petra (17 let) a dceru Anetu (12 let). Pan Pavel je povoláním kuchař, jeho družka paní Pavla byla dlouhodobě nezaměstnaná a přivydělávala si různými brigádami. Pan Pavel a paní Monika společně žijí přibližně 19 let. Paní Monika má z předešlého vztahu ještě jednoho syna, který je už dospělý a žije samostatně. Později se pan Pavel dozvěděl, že jeho družka má ještě další dvě dospělé děti, které žily v péči otce, a paní Monika se s nimi vůbec nestýkala. Zpočátku byl vztah mezi druhem a družkou normální. Jednalo se v celku o běžnou rodinu, matka se starala o domácnost a otec zajišťoval rodinu po finanční stránce. První problémy mezi partnery se objevily cca před pěti lety, když paní Monika začala svému partnerovi vyčítat čas strávený mimo domov. Podezřívala pana Pavla z nevěry a nechtěla, aby někam chodil. Chování paní Moniky se postupně zhoršovalo, až se stalo neúnosným. Kontaktovala pana Pavla po telefonu klidně i 20 krát po sobě, když byl v práci, dokud pan Pavel na telefonický kontakt nezareagoval. Neustále na pana Pavla křičela a žárlivost se postupně stupňovala. Došlo i na několik veřejných hádek, například když paní Monika šla do restaurace, kde její partner seděl se svými kolegy z práce a

tam na něj sprostě křičela. Své chování demonstrovala také před dětmi. Ze strany pana Pavla byla snaha o to, aby se paní Monika nechala vyšetřit, a tak jí několikrát domluvil vyšetření u psychologa i psychiatra. Na vyšetření se paní Monika nikdy nedostavila, i když tvrdila, že se chce nechat vyšetřit a chce začít řešit své záchvaty vzteku. Tímto nepříteliš příjemným způsobem to v rodině nějakou dobu trvalo, a to až do října 2019, kdy mezi druhem a družkou došlo k fyzickému napadení a musela být do bytu přivolána PČR. Paní Monika napadla pana Pavla s nožem v ruce poté, co došlo k opětovné hádce. Celému incidentu přihlížel (tehdy ještě nezletilý) syn Petr. Otcí se podařilo před bodnutím nožem uchránit a společně se synem se zamkli v dětském pokojíčku, odkud zavolali o pomoc na PČR. Policejní hlídka po příjezdu vyhodnotila situaci za pomoci formuláře SARA DN (tento formulář složí k identifikaci budoucího možného rizika domácího násilí; pro zajímavost uvádím vzor formuláře v příloze této bakalářské práce) a dospěla k rozhodnutí, že došlo ke splnění klíčových znaků domácího násilí. PČR tak využila svého oprávnění vykázat osobu ze společného obydlí, jelikož se družka dopustila nebezpečného útoku proti životu a zdraví a dalo se předpokládat, že by se útok mohl opakovat. Policie poté o vykázání a o přítomnosti mladistvého u fyzického napadení mezi druhem a družkou ohlásila IC, ale také na OSPOD. Sociální pracovník IC následně v zákoně stanovené lhůtě kontaktoval pana Pavla, kterému byla nabídnuta pomoc a služby intervenčního centra. Jelikož měl pan Pavel strach především o děti, využil nabídky IC a bylo domluveno první jednání v intervenčním centru. Sociální pracovník byl panu Pavlovi zpočátku nápomocný hlavně při sepsání a podání návrhu na předběžné opatření ve věci ochrany proti DN, ale také ho seznámil s tím jaké má v aktuální situaci možnosti a jaké kroky může učinit. Soud návrhu na předběžné opatření na základě přiložených důkazů vyhověl a usnesením bylo paní Monice nařízeno následující:

- zdržet se setkávání a navazování jakýchkoliv kontaktů s navrhovatelem (druhem a dětmi)
- zdržet se vstupu do bytu a jeho bezprostředního okolí ve vzdálenosti 200 metrů od domu
- zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatelů (druha a dětí).

Předběžné opatření bylo vydáno na dobu jednoho měsíce. Ovšem ani usnesení soudu paní Monice nezabránilo v kontaktování nejen druha, ale i dětí. Dcera se matky bála

a byla z celé situace velmi vystresovaná, Pan Pavel jednání své družky nahlásil okamžitě nejen intervenčnímu centru, které ho okamžitě poučilo, jaké kroky v dané situaci může podnikat, ale i na polici a následně byla pro porušování platného usnesení paní Monika vzata do vazby. Otec děti nadále pokračoval ve spolupráci s intervenčním centrem, kdy otci byla poskytována potřebná podpora. Do IC začala také docházet na základě žádosti otce dcera Aneta, kde jí byla poskytnuta pravidelná terapie. Cílem terapie bylo zajistit bezpečný prostor na zpracování a vyrovnání se s rodinnou situací a podpora jejího zdravého vývoje. Otec v mezidobí spolupracoval i se sociální pracovníci na OSPOD, jelikož chtěl získat děti do své péče. Zároveň za pomoci intervenčního centra byl podán návrh na prodloužení předběžného opatření, kdy soud tomuto návrhu vyhověl. Paní Monika s předběžným opatřením nesouhlasila, a tak podala odvolání, které bylo následně zamítnuto. Družka strávila ve vazbě cca měsíc a půl a následně po propuštění opětovně porušovala předběžné opatření tím, že se zejména snažila kontaktovat děti, pokoušela se dostat do bytu a tak byla opětovně pro porušení předběžného opatření vzata do vazby. Matka dětí strávila ve vazbě další měsíc. Po propuštění se spojila se sociálním kurátorem a sociální pracovníci z oddělení sociální pomoci. Byla vynaložena pomoc při hledání vhodného ubytování a zajištění finančních prostředků prostřednictvím úřadu práce. Jelikož matka cítila křivdu ze strany intervenčního centra a OSPOD, odmítala jakékoliv jednání se sociálními pracovníky z těchto institucí. Pokud se na jednání dostavila, byla pod vlivem alkoholu. Matka se na oddělení sociální pomoci snažila získat byt ze sociální rezervy, ale vzhledem k tomu, že nesplňovala podmínky, nemohla být zařazena mezi zájemce. Dle svého vyjádření bydlela matka přechodně u své kamarádky.

V mezidobí proběhl opatrovnický soud, kde byly nejprve nařízeny znalecké posudky, aby mohly být posouzeny výchovné schopnosti. Vzhledem k tomu, že v průběhu doby syn dovršil 18 let věku, soudní jednání bylo zaměřeno pouze ve věci svěřením dcery do péče otce. Soud rozhodl o svěřením do péče otce s tím, že matka je oprávněna se s dcerou stýkat jednou za čtrnáct dní formou asistovaného styku. S rodinou nadále probíhá spolupráce za účelem zklidnění vztahů v rodině. Vzhledem k tomu, že se matka chce vídat pravidelně alespoň se svou dcerou, snaží se o zrušení asistovaného styku a doufá, že dceru získá do své péče. Vzhledem k tomu, že matka nemá

dostačující podmínky pro svěřením do dcery do péče, není v tuto chvíli změna péče možná.

5.2 Kazuistika č. 2

I ve druhém kazuistickém případě vystupuje nejen intervenční centrum, ale také OSPOD, jelikož se jedná o rodinu s nezletilými dětmi. Rodina se skládá z matky paní Julie Dvořákové, otce pana Patrika Dvořáka a dvou chlapců Davida (11 let) a Adama Dvořáka (8 let). Matka pracovala jako učitelka v mateřské škole, zatímco její manžel pracoval jako OSVČ.

Matka byla dlouhodobě v manželství nespokojena, jelikož se k ní manžel s příchodem dětí začal chovat majetnický a agresivně. Nicméně kvůli dětem matka dlouhodobě chování svého manžela tolerovala a v mnoha věcech se mu přizpůsobila. Až ve chvíli, kdy jí manžel začal zakazovat chodit do práce, popř. jí v práci neustále obtěžoval a dělal žárlivé scény, zakazoval jí stýkat se s přáteli a spravoval veškeré rodinné finance, do kterých matka nesměla mluvit, se rozhodla, že takto dál žít nechce a přišla na příslušný OSPOD požádat o poskytnutí poradenství. Matka byla rozhodnuta, že chce požádat o rozvod manželství a zároveň chtěla děti do své výhradní péče, jelikož i k dětem se postupem času začal dle vyjádření matky otec chovat nevhodně. Velkou oporou byli matce její rodiče, se kterými měla velmi hezký vztah. Rodiče tak matku i často doprovázeli na jednání na OSPOD a celkově se velmi zajímali o své vnuky. Než stihla matka tyto návrhy zrealizovat, došlo v domácnosti k velké hádce, ke které byla přivolána policie. Policejní hlídka po příjezdu vyhodnotila situaci a dospěla k rozhodnutí, že došlo ke splnění klíčových znaků domácího násilí. PČR tak využila svého oprávnění vykázat osobu ze společného obydlí, a tak musel otec opustit společnou domácnost. Policie poté o vykázání informovala intervenční centrum, ale také OSPOD. Sociální pracovník intervenčního centra následně v zákoně stanovené lhůtě kontaktoval matku a nabídl matce služby IC. Matka zpočátku spolupráci s IC odmítala, jelikož se bála, jak bude rodinná situace vypadat, až se bude moct manžel vrátit domů. Celkově vypjatou situaci začal otec ještě více zhoršovat tím, že matku označil jako alkoholičku, která není schopna se starat o děti a žádal OSPOD, aby do situace zasáhl a předběžným opatřením byly děti svěřeny do jeho péče. Po konzultaci se sociálním pracovníkem

IC, který ji vysvětlil, že ji mohou pomoci se sepisem předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím, kterým by byla chráněna po delší dobu a mohla svou situaci začít komplexně řešit, matka souhlasila se spoluprací a nakonec využila i podporu psychologa. Návrhu na nařízení předběžného opatření bylo vyhověno a nařízeno bylo následující:

- zdržet se setkávání a navazování jakýchkoliv kontaktů s navrhovatelem
- zdržet se vstupu do bytu a jeho bezprostředního okolí ve vzdálenosti 200 metrů od domu.

Předběžné opatření dalo matce více času, aby si ujasnila, co chce ve svém životě změnit a za soustavné spolupráce s IC chtěla začít podnikat další kroky. Za spolupráce s IC podala matka návrh na svěřeni dětí do své výhradní péče a bylo jí poskytnuto i finanční poradenství, jelikož zde byla obava, že matka sama neutáhne domácnost po finanční stránce. Otec se snažil ve svém protinávrhu matku pošpinit tak, aby získal děti do své výhradní péče. Otec se snažil matku i nadále kontaktovat a to prostřednictvím svých synů, kterým volal na mobilní telefon. Dožadoval se přes syny, aby s ním matka hovořila a snažil se matku kontaktovat na místech, kam se syny pravidelně chodila – např. hřiště, hudební výuka a sportovní kroužky chlapců. Otec se snažil na matku vyvíjet nátlak, aby s ním sepsala dohodu o péči synů s tím, že své jednání obhajoval tím, že vše dělá pro nejlepší zájem svých dětí. Intervenční centrum s matkou pracovalo na tom, jak se může dále chránit. Matka se ovšem bála tyto jednorázové kontakty hlásit na PČR, jelikož se domnívala, že to ublíží nejvíce synům. Situace se během spolupráce s rodinou velmi zkomplikovala a nakonec soud nařídil znalecké posudky k posouzení rodičovských schopností a vztahů v rodině. Vypracování znaleckých posudků rozhodnutí soudu protáhlo o cca půl roku. Během této doby bylo na základě návrhu soudem rozhodnuto o prodloužení předběžného opatření. Tento případ se zejména pro OSPOD stal velmi složitým a dlouhotrvajícím. Otec na každé rozhodnutí soudu podával odvolání a i nadále se snažil získat syny do své péče, zároveň se snažil poukázat na dle jeho názoru nedostačující výchovné schopnosti matky a osočoval sociální pracovníky, že nečinní kroky v nejlepším zájmu dětí. OSPOD i nadále s rodinou spolupracuje, IC matce v případě potřeby poskytuje podporu a zároveň rodina dlouhodobě spolupracuje s některými neziskovými organizacemi. Soudem bylo na základě znaleckých posudků rozhodnuto

o svěřeni do péče matky. Otec s rozhodnutím soudu nesouhlasí, snaží se chlapce i nadále získat do péče.

5.3 Shrnutí kazuistik

Výše uvedené kazuistické případy jsou příkladem toho, v jaké situaci může být institut předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím využit, jaké události mohou procesu předcházet a na druhé straně, co přichází ve chvíli, kdy je již soudem o návrhu na předběžné opatření rozhodnuto.

V obou kazuistických případech využili oběti domácího násilí služeb intervenčního centra až ve chvíli, kdy byl jejich partner vykázán ze společného obydlí. V prvním případě se obětí domácího násilí stal muž a ve druhém případě to byla žena. Je nutno dodat, že oba případy byly řešeny také v rámci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jednalo se o dlouhodobé klienty. Podané návrhy na předběžné opatření ve věci ochrany před domácím násilím byly soudem schváleny a dokonce v obou případech došlo k opětovnému prodloužení předběžného opatření.

Kazuistiky napomohly ke zjištění dílčího cíle č. 1 - Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření. Sociální pracovník intervenčního centra, po oslovení klientů v zákonem stanovené lhůtě, po seznámení s možnostmi ochrany obětí vypomohl při sepisování návrhu na nařízení předběžného opatření a stal se klientům „průvodcem“ během celého procesu. Poskytl klientům prvotní poradenství a následně reagoval na potřeby klienta – doporučil další služby, zprostředkoval terapii a psychologa v rámci IC, poskytoval finanční poradenství a další.

Zároveň nám kazuistiky přispěly ke zjištění dílčího cíle č. 2 - Zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě. V rozhovoru se sociálními pracovníky jsem k tomuto dílčímu cíli vztahovala otázku, zda si myslí, že je institut předběžného opatření sám o sobě dostatečným prostředkem k ochraně osoby ohrožené. Ve výše uvedených případech si můžeme všimnout, že v obou případech došlo k opakovanému kontaktování obětí domácího násilí ze strany násilné osoby i přes soudem vydané předběžné opatření. V první kazuistice došlo dokonce k umístění do vazební věznice, a tak byla oběť před

opakujícím se kontaktem a možným nebezpečím ochráněna. Nutno podotknout, že k vazebním důvodům došlo zejména proto, že byla obava, že násilná osoba – v tomto případě žena, zopakuje svůj úmysl a mohl být tak vážně ohrožen život oběti. Ve druhé kazuistice ovšem nedošlo k žádné sankci, a osoba ohrožená se musela i nadále potýkat s častým kontaktem. Na rozdíl od prvního kazuistického případu, se oběť bála porušování předběžného opatření hlásit na PČR a rozdíl můžeme spatřovat také v tom, že ve druhé kazuistice se násilná osoba snažila oběť „pouze“ zmanipulovat, ale nebylo zde ohroženo zdraví a život.

Z výše uvedeného by se dalo říct, že předběžné opatření je opravdu důležitým institutem, který dokáže dát oběti čas a prostor začít svou situaci řešit a to i díky profesionální práci sociálních pracovníků. Na druhou stranu můžeme narazit na případy, kdy ani předběžné opatření v kontaktování osoby ohrožené nezabrání. Obecně je dle mého názoru předběžné opatření samo o sobě velmi užitečným a dostatečným ochranným prostředkem, ale vždy záleží na konkrétním případě a přístupu klienta k jeho situaci, jelikož nevíme, jak by se situace ve druhém případě změnila, kdyby bylo porušování předběžného opatření obětí nahlášeno. Zároveň je ale zapotřebí řešit klientovu situaci komplexně za pomoci nejen sociálních pracovníků, ale i třeba terapeutů, psychologů a právníků.

6 Interpretace výsledků výzkumného šetření

Následující podkapitoly jsou zaměřené a interpretaci výsledků výzkumného šetření a jejich zhodnocení.

6.1 DC1: Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření.

Otázky směřující ke zjištění dílčího cíle č. 1:

TO1: Jaké služby intervenčního centra může sociální pracovník poskytnout klientovi v rámci své agendy?

TO2: Jaká je role sociálního pracovníka ve chvíli, kdy je soudem rozhodnuto o předběžném opatření? Na čem s klientem dále pracujete?

TO3: Jaké služby nebo pomoc od Vás nejčastěji klienti žádají?

Informanti shodně uvedli, že sociální pracovník poskytuje v rámci své agendy v základu hlavně odborné poradenství a to sociální a sociálně-právní. Důležitou součástí jejich činnosti je také krizová pomoc a celková podpora klientů v jejich nelehké životní situaci. Jednotlivě informanti zmínili také doprovázení a to ve smyslu provázení celým procesem, kdy informat č. 1 uvádí: „*provázení například, když se klientka rozhodne odejít z násilného vztahu*“ ale také doprovázení jako podpora, kdy informant č. 2 uvádí: „*také poskytujeme různé doprovody – k soudu, na úřady a podobně*“.

Co se týče role sociálního pracovníka ve chvíli, kdy je soudem rozhodnuto o předběžném opatření a jeho další spolupráci s klientem, se odpovědi informantů opět velmi podobaly. Informant č. 2 dle mého názoru použil zajímavé spojení a to, že je poskytován: „*takový ten komplexní balíček sociální práce.*“ Všechny odpovědi obsahovaly hlavní bod a to, že záleží na potřebách klienta, na jeho zakázce a co chce činit dál. Konkrétně tak sociální pracovníci po nařízení předběžného opatření dále pracují s ohroženou osobou, aby celkově bylo dosaženo ke zlepšení životní situace. Klientům je nabízena pomoc v rámci hledání možností kam bezpečně odejít, jaké krky dále podnikat, informace o financích a dluhovém poradenství. Předávají kontakty na nápomocné instituce, pomáhají s návrhy na rozvod a svěření dětí do péče a vším, co klient potřebuje. Role sociálního pracovníka se tak v průběhu případu nemění, ale reaguje na aktuální potřeby klienty a snaží se o komplexní pomoc a podporu.

U otázky jaké služby či pomoc klienti nejčastěji žádají, se potvrdila má domněnka, že v první řadě klienti přicházejí velmi často bez znalosti toho, co jim může intervenční centrum nabídnout a už vůbec neznají možnosti a prostředky, které je mohou před násilnou osobou ochránit a o předběžném opatření se často dozvídají až během prvního jednání v intervenčním centru. Obecně ale klienti přicházejí a prvotně je zajímá, co mohou dělat. Informant č. 2 a č. 3 se dále shodují na tom, že velmi

záleží, zda klient přichází na doporučení nějaké instituce či osloví intervenční centrum z vlastní iniciativy.

6.2 DC2: Zjistit, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě.

Otázky směřující ke zjištění dílčího cíle č. 2:

TO4: Jaký význam dle Vašeho názoru má předběžné opatření v problematice domácího násilí?

TO5: Je předběžné opatření samo o sobě dostatečným institutem k ochraně ohrožené osoby či je zapotřebí využívat i další ochranné prostředky popř. jaké?

TO6: Můžete na základě svých zkušeností z praxe uvést nějaké limity či omezení ve stávající úpravě předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím?

Podle oslovených sociálních pracovníků má předběžné opatření v problematice domácího násilí velký význam. V každé odpovědi se opakovalo sdělení, že díky tomuto institutu získává ohrožená osoba tak moc potřebný čas, díky kterému dostane prostor si vydechnout a začít přemýšlet nad svými možnostmi. Dostane prostor, který může být klíčový pro ukončení násilného vztahu.

U tazatelské otázky č. 5 se v odpovědích informantů prolíná názor, že předběžné opatření je klíčovým nástrojem k ochraně ohrožené osoby. Dále je ale kladen důraz také na komplexní řešení obtížné životní situace klienta. Informant č. 1 zmiňuje: *„velký význam právě v té práci s obětí v jako takové návazné službě, aby to nezamrzlo jenom na tom předběžném opatření, ale aby se dělo něco dál a nebyla v tom klientka sama a měla tam nestanný názor.“* Informant č. 2 vidí komplexnost v: *„podpoře nějakých institucí, ale důležitá je i podpora od rodiny a přátel.“*

Co se týče limitů či omezení ve stávající úpravě předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím, tak tady se již odpovědi lišili dle zkušeností sociálních pracovníků. Informant č. 1 zhodnotil stávající úpravu jako funkční a dobrou. Informant č. 2 narazil na limit, který zmiňují v kazuistických případech a to, že: *„Limity mohou být v tom, že pokud je ze strany násilné osoby předběžné opatření porušeno, třeba jednorázově řekněme, tak tam nedochází k žádné razantní sankci.“*

Samozřejmě to může být posuzováno jako maření úředního výkonu, ale to se většinou děje, když je to předběžné opatření porušováno nějakým způsobem systematicky“ Poslední informant č. 3 uvedl, že v praxi naráží na problém ve chvíli, kdy jsou soudem návrh zamítnut z důvodu nedoložení potřebných důkazů, kdy dle informanta může ohrožená osoba: *„přijít o těžce vybudovanou motivaci k řešení své situace.“* Celkově by se z výše uvedeného dalo shrnout, že úprava předběžného opatření může mít své hranice a limity, které se objevují v individuálních případech.

6.3 DC3: Zjistit, zda se intervenční centra svou činností zapojují v rámci prevence domácího násilí.

Otázky směřující ke zjištění dílčího cíle č. 3:

TO7: Jaký máte názor na prevenci domácího násilí v České republice?

TO8: Čím se intervenční centra na prevenci podílejí?

U tématu prevence domácího násilí v České republice se informanti shodli na tom, že jsou rádi, že se již o tématu domácího násilí mluví a přece jen již je znát, že lidé jsou více informováni, než tomu bylo v minulosti. Na druhé straně byla shoda i na tom, že před sebou máme stále kus práce, jelikož by se téma domácího násilí mělo dostávat do povědomí lidí z více zdrojů a mělo by se zapracovat na tom, aby se široká veřejnost odpoutala od panujících mýtů a předsudků a bylo lidem známo, kde mohou vyhledat pomoc a co mohou ve své situaci činit za kroky.

Informant č. 1 uvedl, že se konkrétně na prevenci podílejí prostřednictvím přednášek na základních a středních školách a pak dále také pravidelnými interdisciplinárními setkáními s organizacemi zapojenými do tématu domácího násilí. Interdisciplinární setkávání zmínil i informant č. 2 a zároveň uvedl, že rozvíjejí: *„službu tím, že v roce 2023 by mělo vzniknout nové centrum, které by se zaměřovalo i na práci s celým rodinným systémem, takže hodně s dětmi. S tím se pojí konference, která by proběhla pro širokou veřejnost. A to právě z toho důvodu, abychom přispěli nějakým způsobem k té osvětě.“* Poslední odpověď zahrnovala upevňování mezioborové spolupráce s institucemi, které se na problematice domácího násilí podílejí, a stejně jako u výše předchozích odpovědí se opakovaly přednášky a nejrůznější výstupy pro širokou veřejnost.

6.4 Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření

Úkolem dílčího cíle č. 1 bylo zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v intervenčním centru během spolupráce s klientem, kdy byl využit institut předběžného opatření. Ke zjištění tohoto dílčího cíle byly využity rozhovory i kazuistické případy. Prostřednictvím tazatelských otázek bylo zjištěno, co všechno může svým klientům sociální pracovník intervenčního centra v rámci své agendy nabídnout a kazuistické případy nám na praktickém příkladu ukázaly, jak spolupráce sociálního pracovníka a klienta může reálně probíhat. Konkrétně tedy sociální pracovník intervenčního centra v první řadě klienta informuje o jeho možnostech ochrany před násilnou osobou. Stává se klientovi průvodcem během celého procesu od podání návrhu na předběžné opatření ve věci ochrany před domácím násilím, ale také zajišťuje tolik potřebné doprovody do nejrůznějších institucí, kdy klient potřebuje pomoc a podporu. Sociální pracovník intervenčního centra poskytuje komplexní balíček sociální práce od sociálního poradenství až po hledání další podpory u jiných institucí, dluhové problematiky, svěření dětí do péče a další. Celkově bylo zjištěno, že se role sociálního pracovníka příliš neliší dle toho, zda v případě klienta již bylo nebo ještě nebylo rozhodnuto o předběžném opatření ve věci ochrany před domácím násilím. Sociální pracovník v intervenčním centru reaguje na potřeby klienta, na jeho zakázku a dle toho uplatňuje své možnosti.

Prostřednictvím dílčího cíle č. 2 bylo zjišťováno, jak hodnotí sociální pracovníci intervenčního centra institut předběžného opatření v jeho stávající úpravě. V rámci tří tazatelských otázek jsme se během rozhovorů dostali ke konkrétním názorům sociálních pracovníků intervenčního centra na předběžné opatření. Zajímalo mě, zda je pro sociální pracovníky tento institut dostatečným prostředkem k ochraně ohrožených osob domácím násilím a konečně zda se v tématu předběžných opatření naráží na nedostatky, se kterými se sociální pracovníci, ale i klienti musí potýkat. Celkově mohu shrnout, že oslovení sociální pracovníci institut předběžného opatření vnímají jako potřebný nástroj pro ohrožené osoby domácím násilím. Komplexně je předběžné opatření ve věci ochrany před domácím násilím vnímáno jako nástroj, který reálně ohroženou osobu dokáže uchránit před osobou násilnou a poskytuje čas k uklidnění a promyšlení následných kroků. Co se týče negativních poznatků v rámci

zkušeností oslovených sociálních pracovníků se domnívám, že největší limit či omezení shrnula sociální pracovnice č. 2, která uvedla svou zkušenost s porušováním předběžného opatření ze strany násilné osoby, kdy může docházet k nedostatečnému či žádnému potrestání mařeného výkonu. Tento fakt se promítl i v kazuistických případech, kde se konkrétně porušování předběžného opatření odehrávalo v obou případech, kdy pouze u jednoho došlo k potrestání tohoto jednání.

A konečně dílčím cílem č. 3 jsem se snažila získat odpověď na otázku, zda se intervenční centra svou činností zapojují do prevence domácího násilí. Z rozhovorů vyplynulo, že se intervenční centra do prevence zapojují a to formou nejružnějších přednášek, interdisciplinárních setkání a dalších aktivit. Zároveň je kladen důraz na boření mýtů a rozšiřování informací mezi širokou veřejností, jelikož dle odpovědí je patrné, že v prevenci jsou stále velké mezery.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakou úlohu zastává sociální pracovník v případě řešení domácího násilí, kdy byl využit institut předběžného opatření, dále zda je předběžné opatření z pohledu sociálních pracovníků dostačující jako prostředek ochrany ohrožených osob domácím násilím užívaný v praxi, konečně zda a jakým způsobem se intervenční centra podílejí na prevenci domácího násilí. Odpovědi vybraných sociálních pracovníků se lišily jen minimálně. Rozhovory nám dle výše rozebraných dílčích cílů byly dostačujícím zdrojem informací na zodpovězení kladených otázek a přiložené kazuistické případy nám celkově rozhovory obohatily. Domnívám se, že důležitým zjištěním bylo, že institut předběžného opatření je v praxi využíván jako nástroj, který je schopen uchránit osoby ohrožené před domácím násilím a celkově pohled sociálních pracovníků na tento institut je velmi pozitivní. Úloha sociálních pracovníků je v rámci intervenčního centra velmi rozmanitá. Sociální pracovník reaguje na potřeby klienta a díky tomu může nabídnout pestrou škálu pomoci a podpory. Podstatná je komplexní práce s klientem v jeho těžké životní situaci. V neposlední řadě ze získaných informací vyplynulo, že i přes pravidelné přispívání intervenčních center svou činností by si téma prevence v problematice domácího násilí zasloužilo více prostoru a mělo by se stále pracovat na informovanosti široké veřejnosti.

Závěr

Tématem této bakalářské práce bylo *Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím*. Jelikož je předběžné opatření specifickým institutem sloužícím k ochraně ohrožených osob domácím násilím, byla pozornost směřována zejména na práci sociálních pracovníků intervenčních center, kde se s institutem předběžného opatření a obecně tématem domácího násilí zabývají.

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou hlavních částí a to teoretické a empirické. Teoretická část vychází z odborné literatury, kdy v první řadě je poskytnuto seznámení se s problematikou domácího násilí obecně. Dále byla pozornost soustředěna na nastavení pomoci pro ohrožené osoby domácím násilím v České republice a konečně také na právní úpravu předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím. V druhé části bakalářské práce byl stanoven hlavní výzkumný cíl a dílčí cíle, na které bylo odpovězeno díky kvalitativní kombinované strategii – rozhovory se sociálními pracovníky doplněné o kazuistické případy.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo dojít ke zjištění, jakou úlohu zastává sociální pracovník intervenčního centra v případě řešení domácího násilí, kdy byl využit institut předběžného opatření, dále zda je předběžné opatření z pohledu sociálních pracovníků dostačující jako prostředek ochrany ohrožených osob domácím násilím užívaný v praxi. V bakalářské práci byla zahrnuta i prevence, kdy bylo zjišťováno, zda a jakým způsobem se intervenční centra podílejí na prevenci domácího násilí.

Na základě polostrukturovaných rozhovorů doplněných o kazuistické případy bylo úspěšně dosaženo hlavního výzkumného cíle. Bylo tak zjištěno, že úloha sociálních pracovníků je velmi rozmanitá, ale vždy je reagováno na potřeby klienta. Sociální pracovníci hodnotí institut předběžného opatření jako dostačující ochranný nástroj ohrožených osob domácím násilím a konečně, že i přes zapojení intervenčních center do prevence domácího násilí, by bylo potřeba širokou veřejnost více informovat a bořit mýty o domácím násilí.

Teoretická část vypracovaná na základě odborné literatury a samotné výzkumné šetření nabídlo zpětnou vazbu sociálním pracovníkům z intervenčních center.

Informace z této bakalářské práce mohou samozřejmě také posloužit i ostatním sociálním pracovníkům, kteří se problematikou domácího násilí zabývají nebo se s touto problematikou potkávají v rámci pracovní náplně. Obsah bakalářské práce by se mohl stát cenným zdrojem informací ve věci předběžného opatření jako ochrany proti domácímu násilí a to nejen pro studenty oboru sociální práce, ale i pro zmiňovanou širokou veřejnost v rámci osvěty a prevence.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek viz. str. 32-33

Tabulka č. 2: Výzkumný soubor viz. str. 34

Seznam použité literatury

- 1) ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2207-8
- 2) ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Právo prakticky. ISBN 978-80-7598-575-0.
- 3) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- 4) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 5) JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-644-5.
- 6) LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.
- 7) MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- 8) ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- 9) ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2624-3.
- 10) VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.
- 11) VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.
- 12) VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7.

- 13) Odborná publikace – Domácí násilí v praxi Intervenčního centra, E-book
[online] [citováno 2021-1-22] dohledat lze na:
<https://www.intervencnicentrum.cz/zdroje>
- 14) Přehled o vykazání v ČR za rok 2020. [online] [citováno 2021-1-22] dohledat
lze na: <https://www.domacinasili.cz/rubrika/statistiky/>
- 15) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online] [citováno 2020-12-07]
Dostupné online: 40/2009 Sb. Trestní zákoník (zakonyprolidi.cz)
- 16) Akční plán prevence domácího násilí na léta 2019-2022. Vláda ČR [online]
[citováno 2021-1-22] Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>
- 17) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. [online] [citováno
2020-12-07] Dostupné online: 292/2013 Sb. Zákon o zvláštních řízeních
soudních (zakonyprolidi.cz)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Otázky SARA DN

Příloha č. 2: Scénář rozhovorů

Příloha č. 3: Přepis rozhovorů

Příloha č. 1: Otázky SARA DN

U všech položek následujících v této části v případě odpovědi ANO upřesnit.

Oddíl 1: Násilí ve vztahu k blízké osobě

Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní)

Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby)

Dochází ke stupňování fyz. nebo sex. násilí nebo výhružek a úmyslů ze strany násilné osoby: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhružek nebo úmyslů)

Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace apod.)

Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá domácí násilí)

Oddíl 2: Obecné sklony násilné osoby k násilí

Dopouští se násilná osoba obecné kriminality: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně)

Jsou informace o problémech v předchozích vztazích: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)

Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže)

Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech)

Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu)

Oddíl 3 : Zranitelnost ohrožené osoby

Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe)

Má z násilné osoby extrémní strach: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobranné chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání)

Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalost o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou)

Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání): ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obsluhností)

Má ohrožená osoba závažné osobní problémy: ANO - NE - NEZJIŠTĚNO*)

(např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek)

Byly splněny podmínky pro vykázaní násilné osoby? ANO - NE*)

Příloha č. 2: Scénář rozhovorů

Dobrý den,

jmenuji se Denisa Granátová a studuji na Univerzitě Hradec Králové dálkové studium v bakalářském programu Sociální práce. Bakalářská práce s názvem „*Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím*“ se v praktické části zaměřuje na popsání role sociálního pracovníka v případě domácího násilí v zařízení intervenčního centra. Dále zjišťuje, zda je institut předběžného opatření z pohledu sociálních pracovníků účinným prostředkem ochrany obětí domácího násilí a konečně se zaměřuje na prevenci domácího násilí. Touto cestou bych ráda oslovila právě Vás s prosbou o spolupráci pro účely mé bakalářské práce.

Identifikační otázky:

- **Na jaké pracovní pozici zde pracujete?**
- **Jaké máte vzdělání?**
- **Jaká je délka Vaší praxe v intervenčním centru?**

DC1: Zjistit jaká je role (náplň) sociálního pracovníka v probíhajícím případě domácího násilí v zařízení intervenčního centra.

1. Jaké služby intervenčního centra může sociální pracovník poskytnout klientovi v rámci své agendy?
2. Jaká je role sociálního pracovníka ve chvíli, kdy je soudem rozhodnuto o předběžném opatření? Na čem s klientem dále pracujete?
3. Jaké služby nebo pomoc od Vás nejčastěji klienti žádají?

DC2: Zjistit, zda je institut předběžného opatření z pohledu sociálních pracovníků účinným prostředkem ochrany obětí domácího násilí

4. Jaký význam dle Vašeho názoru má předběžné opatření v problematice domácího násilí?
5. Je předběžné opatření samo o sobě dostatečným institutem k ochraně ohrožené osoby či je zapotřebí využívat i další ochranné prostředky popř. jaké?

6. Můžete na základě svých zkušeností z praxe uvést nějaké limity či omezení ve stávající úpravě předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím?

DC3: Zjistit, zda IC se svou činností zapojuje v rámci prevence DN.

7. Jaký máte názor na prevenci domácího násilí v České republice?

8. Čím se intervenční centra na prevenci podílejí?

Závěr: Děkuji Vám za ochotu uskutečnit rozhovor a za Váš čas. Na shledanou.

Příloha č. 3: Přepis rozhovorů

Dobrý den,

jmenuji se Denisa Granátová, jak jsem již uváděla v emailové komunikaci, studuji na Univerzitě Hradec Králové dálkové studium v bakalářském programu Sociální práce a pracuji na bakalářské práci s názvem „*Předběžné opatření jako ochrana před domácím násilím*“. S Vaším svolením budu rozhovor nahrávat, abych mohla informace dále zpracovat. Rozhovor je samozřejmě anonymní.

- Na jaké pracovní pozici zde pracujete?

I1: „*Sociální pracovnice*“

I2: „*Sociální pracovnice*“

I3: „*Sociální pracovnice – kontaktní pracovnice pro domácí násilí*“

- Jaké máte vzdělání?

I1: „*Vysokoškolské vzdělání v bakalářském programu sociální práce.*“

I2: „*Vysokoškolské vzdělání v bakalářském programu sociální práce.*“

I3: „*Vysokoškolské vzdělání v magisterském programu sociální práce.*“

- Jaká je délka Vaší praxe v intervenčním centru?

I1: „*Přibližně dva a půl roku.*“

I2: „*Rok a půl.*“

I3: „*Dva a půl roku.*“

1. Jaké služby intervenčního centra může sociální pracovník poskytnout klientovi v rámci své agendy?

I1: „*Prvotně bych zmínila asi takovéto provázení například, když se klientka rozhodne odejít z násilného vztahu a hlavně tedy prvotní podpůrný rozhovor nebo setkání, když dojde k vykázaní. Já jsem první člověk z intervenčního centra, který s obětí mluví, mapuje co se tam děje a co by oběť potřebovala. Od toho to intervenční centrum z pravidla je, aby když dojde k vykázaní, mohl někdo začít pracovat s obětí. Dále je to určitě odborné sociální poradenství, krizová pomoc a podpora.*“

I2: „My poskytujeme odborné poradenství ať už sociální tak i sociálně-právní, samozřejmě velmi tady na tomto pracovišti využíváme krizovou intervenci, sestavujeme bezpečnostní plán s klienty. Zprostředkováváme další služby a instituce. Můžeme poskytovat naši službu jak ambulantně tak i terénně. To znamená, že za klienty můžeme dojet do jejich přirozeného prostředí nebo případně z důvodu bezpečnosti zajistit schůzku například ve městě, na úřadě nebo v obci kde klient žije. A samozřejmě také poskytujeme různé doprovody – k soudu, na úřady a podobně. A v neposlední řadě bych mohla zmínit terapie – individuální či skupinové, které poskytují naši terapeuti. Klient do terapie vstupuje poté, co je jeho situace nějakým způsobem stabilizovaná a projde spoluprací nejdříve s námi jako sociálními pracovníky.“

I3: „Sociální pracovník intervenčního centra poskytuje klientům krizovou intervenci, základní sociální poradenství a v neposlední řadě sociálně-právní poradenství. Klientovi doporučujeme i psychologické a právní poradenství, které poskytuje pro náš kraj psycholožka a právnička, která v případě potřeby klientů dojíždí na jednotlivá odloučená pracoviště.“

2. Jaká je role sociálního pracovníka ve chvíli, kdy je soudem rozhodnuto o předběžném opatření? Na čem s klientem dále pracujete?

I1: „Pokud soud předběžné opatření uzná, tak tam máme s klientkou ten měsíc, aby se rozhodla co dál. Pokud je klientka rozhodnuta, že chce odejít, tak já jsem tam jako takový podpůrný mechanismus, který s ní hledá možnosti, jak bezpečně odejít, kam odejít. Procházíme kroky, které jsou potřeba udělat, případně odkazují na další instituce, kam se musí nebo může obrátit. Například, když jsou tam děti a chce s dětmi odejít, tak musí kontaktovat OSPOD. Takže já to s obětí tak jako držím, aby to pro ni bylo co nejméně náročný, jsem taková berlička, bych řekla. A pokud by soud předběžné opatření zamítl, tak ta moje role bude velmi podobná, ale budeme jednat rychleji, více spolupracujeme s právníky, co máme v rámci organizace. Snažíme se najít další možnosti, abychom udrželi oběť domácího násilí v bezpečí před tím pachatelem. Ale pořád platí, že je to podpora, pomoc, hledání různých organizací nebo služeb, ale celkově to musí mít takový větší drive.“

I2: „Role sociální pracovníka se dost odvíjí od toho, jakou zakázku má stanovenou klient. Pokud je podán návrh na nařízení předběžného opatření, tak my dále s klientem spolupracujeme na stanovení zakázky, která se týká řešení toho násilí, respektive co se týče vymanění se z toho násilí. Takže s klienty řešíme od bydlení přes finance - jsou mnohdy odtrženi od příjmů, hledání zaměstnání, dětí. Sepisujeme s nimi návrhy na svěřeni dětí do péče, návrh na rozvod, řešení bydlení – tam samozřejmě záleží jaký je právní vztah k tomu objektu kde bydlí osoba násilná a osoba ohrožená násilím. Takže řekla bych takový ten komplexní balíček sociální práce.“

I3: „Řekla bych, že role sociálního pracovníka zahrnuje širokou paletu prostředků pomoci podle potřeb ohrožené osoby. Ohrožená osoba dostává informace o možnostech řešení své obtížné situace, kontakty na příslušné instituce, informace o možnostech ochrany právním rámcem České republiky, informace týkající se také dětí jako svědků DN, informace o bydlení, k dluhové problematice, systému sociálních dávek, adiktologie a podobně. Klientovi v případě jeho zájmu zprostředkováváme psychologickou a právní pomoc, kterou poskytují pracovnice IC - psycholožka a právnička.“

3. Jaké služby nebo pomoc od Vás nejčastěji klienti žádají?

I1: „Jako obecně od intervenčního centra bych řekla, že žádají hlavně to sociální poradenství. Jako co vůbec můžu v její situaci dělat, jak se můžu bránit, kam se můžu obrátit. Hodně využívají právní poradenství. Velká většina klientů totiž vůbec nemají povědomí o tom, jaké možnosti mají a to, že existuje vůbec nějaký předběžný opatření se zpravidla dozvídají až od nás nebo když proběhne vykazání.“

I2: „Záleží, zda se jedná o klienta, kde proběhlo vykazání, které provádí policie anebo jestli je to člověk, který přichází na doporučení nějaké instituce nebo si nás našel na internetu. Ale mnohdy přicházejí a ptají se, co můžu dělat? Jsou nějaké prostředky, které mi mohou v mé situaci pomoci? Takže v té první konzultaci probíhá taková edukace – co je možný, informace o vykazání a předběžném opatření, jelikož klienti dost část vůbec nevědí, že tady takové prostředky jsou.“

I3: „Klienti často přicházejí bez znalosti toho, co jim můžeme poskytnout. Takže klíčovým momentem bývá vyslechnutí, sdílení, ventilace emoci a pojmenování situace

– vyhodnocení, zda se jedná o domácí násilí, dále informace o možnostech řešení, nabídka spolupráce. Myslím, že je důležité uvést, že značný počet klientů přichází z iniciativy někoho jiného například z podnětu OSPOD, neziskové organizace. Tito klienti často nebývají motivováni svoji situaci řešit. V tom případě respektujeme jejich postoj. Klíčové je, že osoba ohrožená domácím násilím alespoň získala informace o tom, že žije v DN a že jsou možnosti, jak situaci řešit a kdo jí v tom může pomoci.“

4. Jaký význam dle Vašeho názoru má předběžné opatření v problematice domácího násilí?

I1: „Za mě je to skvělý nástroj, který se ale moc nevyužívá. Mám pocit a takovou zkušenost, že se to nevyužívá, přitom ten čas, který tímto oběť získá, může opravdu hodně pomoci. Já osobně mám na starost dvě pobočky intervenčního centra ve středočeském kraji a v jednom z těchto pracovišť nebylo jediné vykázaní za celý rok. Myslím si, že je to nástroj, který může být využíván jako i určitá prevence, ale moc se nevyužívá, asi i proto, že policie si s tím také často neví rady.“

I2: „Má velký význam, protože díky němu dochází k přetržení vazby mezi násilnou osobou a obětí a samozřejmě domácí násilí je ve většině případů dlouhodobé a dochází tam k nějaké řekněme patologické závislosti oboustranně. Násilná osoba je závislá na osobě ohrožené a i obráceně. Mnohdy se tedy člověk, který je v tom násilným vztahu nedokáže představit žít bez něj. A pokud je tam ten čas, kdy oběť násilí je bez násilníka, je sama, tak může dojít k tomu, že dotáhne kroky do konce a ukončit ten vztah. Takže předběžné opatření má opravdu velký význam, jelikož dává čas, ten prostor pro řešení té situace a ukončení bezprostředního násilí, jelikož se tyto osoby nemohou stýkat ani kontaktovat.“

I3: „Určitě má velký význam, jelikož předběžné opatření prodlužuje lhůtu pro vykázaní násilné osoby ze společné domácnosti a poskytne tak osobě ohrožené domácím násilím čas a prostor, aby si jednak oddechla, například se vyspala, urovnala si myšlenky a promyslela, jak bude svoji situaci řešit. Dále aby situaci začala řešit, a to například podáním návrhů na úpravu poměrů k dětem, žaloby na rozvod, vyzvala násilnou osobu k vyklizení bytu a podobně. Zásadní je podle mého názoru fakt, že osoba ohrožená domácím násilím může setrvat v domácím prostředí a

odchází osoba násilná. Před tímto institutem musela ohrožená osoba odejít ze společného obydlí, aby se ochránila.“

5. Je předběžné opatření samo o sobě dostatečným institutem k ochraně ohrožené osoby či je zapotřebí využívat i další ochranné prostředky popř. jaké?

I1: *„Já si myslím, že předběžné opatření by samo o sobě mohlo postačit jako ochrana a že v takovém případě nejsou potřeba další prostředky, přece jen ten pachatel má zákaz kontaktovat osobu, přiblížit se atd., ale myslím, že důležitá je hlavně ta práce s obětí, aby tam došlo k edukaci, práci s emocemi. Vidím velký význam právě v té práci s obětí v jako takové návazné službě, aby to nezamrzlo jenom na tom předběžném opatření, ale aby se dělo něco dál a nebyla v tom klientka sama a měla tam nestanný názor.“*

I2: *„Samo o sobě je to přínosný nástroj, ale k řešení té situace je potřeba komplexnost. Takže nejlíp podpora nějakých institucí, ale důležitá je i podpora od rodiny a přátel.“*

I3: *„Podle mého názoru je předběžné opatření naprosto klíčové k ochraně ohrožené osoby.“*

6. Můžete na základě svých zkušeností z praxe uvést nějaké limity či omezení ve stávající úpravě předběžného opatření ve věci ochrany před domácím násilím?

I1: *„No já si myslím, že ta stávající úprava není špatná, naopak, myslím, že je funkční a dobrá. Nám konkrétně s vypracováním předběžných opatření pomáhají právničky, které by asi k tomu mohly říct víc, ale za sebe tam nedostatky nevidím.“*

I2: *„Limity můžou být v tom, že pokud je ze strany násilné osoby předběžné opatření porušeno, třeba jednorázově řekněme, tak tam nedochází k žádné razantní sankci. Samozřejmě to může být posuzováno jako maření úředního výkonu, ale to se většinou děje, když je to předběžné opatření porušováno nějakým způsobem systematicky. Takže tohle může být určitý limit, kdy dojde k tomu porušení a osoba ohrožená si může říkat, že jí to dostatečně neochrání.“*

I3: *„V praxi narážíme na problém ve chvíli, kdy soud návrh na předběžné opatření neschválí, protože ohrožená osoba nedoloží potřebné důkazy, kdy je buď nemá, nebo*

je zapomene doložit. V tomto případě ohrožená osoba může přijít o těžce vybudovanou motivaci k řešení své situace.“

7. Jaký máte názor na prevenci domácího násilí v České republice?

I1: *„Tak podle mě prevence domácího násilí není tak mizivá, jako byla dřív. Teď mě hodně překvapilo, že téma domácí násilí je už i v rámci některých předmětů na středních školách, takže se to téma jako dostává do povědomí, ale pořád by to chtělo na tom zamakat. Pořád je tady velká neznalost tohoto tématu.“*

I2: *„Určitě by se na prevenci dalo pracovat více. Nějaká ta osvěta celé společnosti, co to násilí je, jaké jsou ty znaky, protože na začátku vztahu, když jsou tam nějaký znaky k tomu, že by to mohlo překlenout do vztahu, kde by mohlo být násilí, tak člověk si to samozřejmě neuvědomuje. Čím delší ten vztah je, tím hůř se potom řeší a hůř se z něho vystupuje. Takže určitě bych se více soustředila na osvětu celorepubliková. Aby lidé věděli, jaké jsou ty znaky, co může být už považováno za násilí. Nám se často stává, že klient přijde a ptá se, je to vůbec násilí, to co se u nás děje? A samozřejmě mít informace, kde vyhledat pomoc. Že jsou tady intervenční centra a instituce, které se na přímo domácí násilí zaměřují. Samozřejmě by mělo být také více pozornosti směřováno již na osvětu ve školách a to nejen od sociálních pracovníků, ale i od policie a lékařů.“*

I3: *„Upřímně, jsem ráda, že se o domácím násilí u nás alespoň trochu mluví. Ale podle mého názoru by měla být prevence domácího násilí větší, protože stále v široké veřejnosti panuje spousta předsudků a mýtů, například, že si ta to oběť může sama a tak dále.“*

8. Čím se intervenční centra na prevenci podílejí?

I1: *„Já teda budu mluvit konkrétně za naše intervenční centrum. My máme dvakrát ročně interdisciplinární setkání s ostatními organizacemi, kde se vždycky vypíchne nějaké téma, se kterým se setkáváme v problematice domácího násilí v praxi a je to o tom, že se snažíme takhle informovat sociální pracovníky o tom, co se aktuálně děje. A pak se zapojujeme do prevence v rámci základních a středních škol, kde se dělají přednášky. A přednášky děláme i pro sociální pracovníky. Snažíme se informovat a vzdělávat.“*

I2: *„Naše centrum pořádá interdisciplinární setkání, která jsou pro zainteresované instituce, které řeší to domácího násilí. Za naše centrum konkrétně rozvíjíme službu tím, že v roce 2023 by mělo vzniknout nové centrum, které by se zaměřovalo i na práci s celým rodinným systémem, takže hodně s dětmi. S tím se pojí konference, která by proběhla pro širokou veřejnost. A to právě z toho důvodu, abychom přispěli nějaký způsobem k té osvětě. Jinak se snažíme distribuovat letáčky například k lékařům a na jiná různá místa, aby člověk, který je v nějakým násilným vztahu se dozvěděl, že tady jsme a můžeme mu pomoci.“*

I3: *„Obecně má intervenční centrum za úkol mimo jiné i zvyšovat povědomí laické i odborné veřejnosti o problematice domácího násilí, a to prostřednictvím přednáškových činností, účasti na konferencích, mediálních výstupů a podobně. Takže i naše centrum se podílí na různých přednáškách a výstupech, ale také se snažíme upevňovat mezioborové spolupráce s institucemi, které se mohou na řešení problematiky domácího násilí podílet jako je OSPOD, policie, azylové domy a další.“*